

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA
UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

Evidenčné číslo: 101002/B/2023/číslo 3 6145 1737 5980 3140

ZELENÉ VEREJNÉ OBSTARÁVANIE

Bakalárska práca

2023

Viktória Žáčoková

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA
UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

ZELENÉ VEREJNÉ OBSTARÁVANIE

Bakalárska práca

Študijný program: Ekológia a právo
Študijný odbor: EKONÓMIA A MANAŽMENT
PRÁVO
Školiace pracovisko: Katedra ústavného práva
Vedúci bakalárskej práce: -doc. JUDr. Milan Hodás, PhD.

2023

Viktória Žáčoková

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Vyhlasujem, že som predkladanú bakalársku prácu s názvom „Zelené verejné obstarávanie“ spracovala samostatne s použitím príslušnej odbornej literatúry a ostatných zdrojov uvedených v zozname použitej literatúry, tvoriacom neoddeliteľnú súčasť predkladanej práce.

V Bratislave, 31.7.2023

.....

Viktória Žáčoková

POĎAKOVANIE

Ďakujem svojej rodine a blízkym priateľom, ktorí pri mne stáli a stále stoja, za ich nekonečnú ochotu a podporu. V neposlednom rade obzvlášť veľké poďakovanie patrí školiteľovi tejto bakalárskej práce, docentovi JUDr. Milanovi Hodásovi, PhD., za cenné rady, ochotu, odborné vedenie a usmernenie pri písaní bakalárskej práce.

ABSTRAKT

ŽAČOKOVÁ, Viktória. Zelené verejné obstarávanie. [Bakalárska práca]. Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta. Katedra ústavného práva. Školiteľ: doc. JUDr. Milan Hodás, PhD. Bratislava 2023.

68 s.

Bakalárska práca s názvom „Zelené verejné obstarávanie“ bližšie približuje problematiku zeleného, teda ekologického verejného obstarávania. Zaoberá sa využitím zohľadňovania environmentálnych dopadov tovarov, služieb a stavebných prác v procese verejného obstarávania, uplatňovaním environmentálnych požiadaviek vo verejnom obstarávaní, pozitívnym vplyvom na životné prostredie a ekonomickým benefitom. Táto práca taktiež sprevádza čitateľov zeleným verejným obstarávaním na národnej úrovni a komparáciou na nadnárodnej úrovni.

Kľúčové slová:

verejné obstarávanie, zelené verejné obstarávanie, udržateľnosť, environmentálny aspekt

ABSTRACT

ŽAČOKOVA, Viktoria. Green public procurement. [Bachelor thesis]. Comenius University in Bratislava. Faculty of Law. Department of Constitutional Law. Supervisor: doc. JUDr. Milan Hodás, PhD. Bratislava 2023.

68 p.

The bachelor's thesis entitled "Green public procurement" takes a closer look at the issue of green, i.e., ecological, public procurement. It deals with using the environmental impacts of goods, services and construction works in the process of public procurement, the application of environmental requirements in public procurement, positive impact on the environment and economic benefits. This work also guides readers through green public procurement at the national level and comparison at the transnational level.

Keywords:

public procurement, green public procurement, sustainability, environmental impact

Obsah

ÚVOD	9
1. Udržateľnosť	12
1.1. Vplyv zeleného verejného obstarávania na udržateľnosť	16
2. Zelené verejné obstarávanie vo všeobecnosti	23
2.1. Prínosy uplatňovania zeleného verejného obstarávania	28
3. Zdroje environmentálnych charakteristík pre zelené verejné obstarávanie	30
3.1. Jednotné európske environmentálne charakteristiky	31
3.2. Kategórie environmentálnych charakteristík a možnosti ich uplatňovania vo verejnom obstarávaní	32
4. Aplikácia zeleného verejného obstarávania vo vybraných krajinách Európskej únie na celoštátnej úrovni	34
4.1. Slovensko	35
4.2. Švédsko	45
4.3. Nemecko	47
4.4. Estónsko	49
5. Aplikácia zeleného verejného obstarávania na miestnej úrovni	52
5.1. Bratislava	52
5.1.1. Zelené verejné obstarávanie produktov	53
5.1.2. Zodpovedné verejné obstarávanie služieb	56
5.2. Príklady dobrej praxe	58
ZÁVER	60
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	62

Zoznam obrázkov a grafov

Obr. č. 1	Porovnanie bežného verejného obstarávania so zeleným verejným obstarávaním.....	26
Obr. č. 2	Národná environmentálna značka	35
Obr. č. 3	Prehľad uplatňovania GPP v rámci NAP GPP	36
Obr. č. 4	Prehľad zodpovedných zákaziek	52
Graf č. 1	Vývoj úrovne užívania ZVO.....	38
Graf č. 2	Hodnoty indikátora 1	41
Graf č. 3	Hodnoty indikátora 2	41
Graf č. 4	Prehľad zelených a nezelených zákaziek podľa Indikátora 1	42
Graf č. 5	Prehľad zelených a nezelených zákaziek podľa Indikátora 2	43

ÚVOD

Z histórie vieme, že v minulosti človek šetrnejším spôsobom obhospodaroval krajinu, načúval jej a vedel, čo si k nej môže dovoliť. V dôsledku priemyselnej revolúcie, technického vývoja a výdobytkov dnešnej doby sa vzťah človeka k prírode značne zmenil.

Súčasný človek má k dispozícii čokoľvek. Vďaka výdobytkom dnešnej doby dokáže vidieť a počuť človeka nachádzajúceho sa na opačnej strane zemegule a odrazu akákoľvek vzdialenosť nepredstavuje žiaden problém. Z človeka sa stal tvor konzumný. Konzumný spôsob života však predstavuje negatívny vplyv na životné prostredie, čo nielen, pre prostredie, ale ani pre človeka nie je stavom ideálnym.

Našťastie si to ako spoločnosť uvedomujeme a stále hľadáme nové a vhodné riešenia na to, ako si zlepšiť a chrániť životné prostredie, v ktorom žijeme a ktoré potrebujeme zachovať aj pre budúce generácie. To je účelom udržateľnosti.

V súčasnosti sa otázka ochrany životného prostredia týka nás všetkých. Dokonca potrebu chrániť matku prírodu vnímame na národnej aj nadnárodnej úrovni. Na nadnárodnej ale aj národnej úrovni sa vytvárajú rôzne programy týkajúce sa udržateľného hospodárstva. Je potrebné si totiž uvedomiť, že ak štát bude dbať na ochranu životného prostredia, urobia tak aj jej obyvatelia. Vzniká tým akýsi reťazec, ktorý v spojení so spoločenskou zodpovednosťou dokáže, aj keď postupne, veľké veci.

Európska únia sa snaží zavádzať rôzne opatrenia na to, aby všetky jej členské štáty implementovali také opatrenia, ktorými budeme pozitívne ovplyvňovať stav životného prostredia. Je však aktuálna legislatíva dostatočná?

Slovenská republika ako členský štát Európskej únie nie je výnimkou. Slovensko sa taktiež snaží o to, aby sme boli ohľadupľnejší k životnému prostrediu a aj preto ako krajina zavádzame zelené verejné obstarávanie, v rámci ktorého dochádza k zohľadňovaniu environmentálneho dopadu obstarávaných tovarov, služieb, ako aj stavebných prác.

Zelené verejné obstarávanie predstavuje, až na pár výnimiek, vo veľkej miere dobrovoľný politický nástroj, ktorý však nie je vynútitel'ný zákonom. Práve veľká miera dobrovoľnosti a nevynútitel'nosti stavia členské štáty do pozície, kedy nezohľadňujú ekologickéjšie varianty pri každodennom fungovaní.

Práve princíp dobrovoľnosti je jedným z dôvodov spracovania tejto témy v rámci predkladanej bakalárskej práce. Považujeme totiž za dôležité, venovať sa tejto téme, priblížiť ju čitateľom bližšie, a to do takej miery, že nám ako spoločnosti nebude zelené verejné obstarávanie cudzie. Práve naopak. Aj napriek tomu, že ide o dobrovoľný nástroj, bude pre nás prirodzené žiadať, aby akékoľvek naše ďalšie konanie bolo ohľaduplné k nášmu životnému prostrediu.

Predkladaná bakalárska práca nižšie definuje, čo možno rozumieť pod zeleným verejným obstarávaním, aký má zelené verejné obstarávanie vplyv na udržateľnosť, aká je v tejto súvislosti platná legislatíva a naprieč celou prácou sa zaoberáme a sprevádzame čitateľov úvahou, či je dobrovoľnosť aplikácie v tejto problematike dostatočná, a to aj vzhľadom ku klimatickej situácii. V neposlednom rade predkladaná práca sumarizuje výsledky, čo zavedenie tohto dobrovoľného nástroja prináša. Obsiahnutá úvaha tejto práce taktiež reflektuje na ústavnú povinnosť ochrany životného prostredia a ochranu dlhodobého udržateľného rozvoja.

Cieľom predkladanej práce je priniesť detailnejší pohľad na to, aký je rozdiel medzi verejným obstarávaním a zeleným verejným obstarávaním, respektíve, čo znamená zohľadnenie environmentálnych dopadov obstarávaných tovarov, služieb a stavebných prác. Priblížením zeleného verejného obstarávania čitateľom bližšie definujeme isté odvetvia, ktoré sa nevyhnutne so zeleným verejným obstarávaním spájajú. Toto priblíženie vnímame pod pojmami náklady životného cyklu, environmentálne charakteristiky a environmentálne označovanie produktov a služieb. Prostredníctvom komparácie aplikácie zeleného verejného obstarávania vo vybraných členských štátoch Európskej únie sa zaoberáme úvahou, do akej miery sa jednotlivé krajiny dokážu postaviť k zodpovednému verejnému obstarávaniu, pokiaľ sa stále aplikuje režim dobrovoľnosti. Európska únia síce zavádza určité opatrenia a vypracováva odporúčania, ale nie každá krajina ich vie zaviesť a implementovať na územie svojej krajiny rovnomerne. V praktickej časti sme si pre

komparáciu so Slovenskom v rámci uplatňovania zeleného verejného obstarávania vybrali 3 členské štáty Európskej únie, Švédsko, Nemecko a Estónsko. Práve táto komparácia poukazuje na rozdielne dosahovanie vytýčených cieľov na národnej úrovni a na medzery v uplatňovaní, ktorým je nevyhnutné čeliť. Klimatickú krízu nemožno ignorovať a je nevyhnutné zo strany štátu k tomu pristupovať zodpovedne. Pozitívny výsledok komparácie a príklady dobrej praxe obstarávania by mohli pre Slovensko slúžiť ako inšpirácia do budúcnosti pre zavedenie a dosahovanie priaznivých výsledkov.

1. Udržateľnosť

Ochrana životného prostredia, udržateľnosť, zelený aspekt. To sú pojmy, s ktorými sa čoraz viac ako ľudstvo v každej sfére nášho života stretávame. Nemožno sa problematike ochrany životného prostredia vyhnúť. Veľké množstvo štúdií potvrdzuje, že čelíme klimatickej kríze. Napriek tomu, značná časť spoločnosti túto skutočnosť stále odmieta. Ak sa však posilní osveta na štátnej úrovni, ovplyvní to názor jednotlivcov. Pojem udržateľnosť inými slovami predstavuje skutočnosť, že sa daný systém, či už ekologický, sociálny alebo ekonomický, z dlhodobého hľadiska môže zachovať, a to najmä v prospech budúcej generácie. O to sa teda aktuálne verejný, ale aj súkromný sektor usiluje. Z pohľadu verejného sektora, štát, ktorý nedokáže dosiahnuť dlhodobo udržateľné hospodárenie, pravdepodobne nebude schopný v budúcnosti riadne zabezpečovať ochranu základných práv, ktorú sú od verejných financií závislé.¹ Ochrana dlhodobej udržateľnosti svojho hospodárenia vyplýva Slovenskej republike priamo z článku 55a Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava SR“): *„Slovenská republika chráni dlhodobú udržateľnosť svojho hospodárenia, ktoré sa zakladá na transparentnosti a efektívnosti vynakladania verejných prostriedkov. Na podporu cieľov podľa predchádzajúcej vety ústavný zákon upravuje pravidlá rozpočtovej zodpovednosti, pravidlá rozpočtovej transparentnosti a pôsobnosť Rady pre rozpočtovú zodpovednosť.“*²

Všetky environmentálne indikátory ukazujú, že spoločnosť prekročila ekologické limity. Ekologická stopa je založená na myšlienke „bio-kapacity“, schopnosť danej oblasti vytvárať nepretržité dodávky obnoviteľných zdrojov a absorbovať odpady. Analýza ekologickej stopy nám porovnáva, aký je ľudský nárok na prírodu a schopnosť biosféry

¹ OROSZ L., SVÁK J. a kol. *Ústava Slovenskej republiky*. Komentár. Zväzok 1. Bratislava: Wolters Kluwer. 2021. s. 753. ISBN 978-80-571-0380-6

² Článok 55a Ústavy Slovenskej republiky

regenerovať zdroje a poskytovať služby. Neudržateľnosť v ekologickom kontexte nastáva, ak sa územne presiahne ekologická stopa v porovnaní s jeho „bio-kapacitou“.³

Hrozí nám kolaps ekosystému? Ľudská existencia v konečnom dôsledku závisí od udržateľnosti bohatej siete života, v rámci ktorej sme sa vyvinuli. Rýchlosť súčasných environmentálnych zmien, ktoré nastávajú rapídne rýchlo, je jedinečná. Mnohé ekosystémy sú degradované a na pokraji kolapsu. Túto situáciu opísal v roku 1981 Paul Ehrlich vo svojej hypotéze „Rivet Popper“. Podľa tejto hypotézy sú v lietadle všetky časti spojené pomocou tisícok nití. Podobne ako v ekosystéme, ktorý je spojený tisíckami druhov živočíchov a rastlín. Ak cestujúci začnú vyťahovať nite z lietadla, lietadlo nebude schopné lietať, pretože sa časom zrúti. Čiže v prenesenom význame, ak sa teda zníži počet prítomných druhov v ekosystéme, ekosystém sa rozpadne.⁴

Pokiaľ ide o prežitie, respektíve nevyhynutie, budúcnosť života na Zemi je veľmi kritická. Rovnako tak kritická, ako otázka, či spoločnosť sama dosiahne udržateľnú budúcnosť. Napriek tomu istá časť ľudstva zostáva v nevedomosti alebo v popieraní reality ťažkej situácie, ktorej čelíme. Ľudstvo predstiera, že naša vlastná existencia nie je ohrozená. Keď to zveličíme, namiesto toho, aby sa na živý svet pozeralo ako na posvätný, spoločnosť modifikuje prírodu a mení ju na „vec“, ktorú možno kupovať a predávať.⁵

Signifikantné škody na životnom prostredí sú aktuálne v takom stave, že ich následky nemožno zo dňa na deň tak jednoducho zvrátiť. Je nutné položiť si otázku, či tieto škody spôsobujú prekážky v rozvoji. Degradácia životného prostredia so sebou prináša nepriaznivé sprievodné javy. Čelíme zhoršeným životným podmienkam a taktiež prírodným katastrofám. Tie aktuálne v nejakom krátkodobom časovom horizonte ovplyvniť nevieme. Snažíme sa len zmierniť ich následky, minimalizovať škody na životoch, majetku a ostatných aspektoch nášho života. V modernej civilizácii stále nemá prístup k čistej vode 1,2 miliardy ľudí. Nedostatok pôdy zas vedie k zníženiu úrovne produkcie a to vedie k zníženiu kvality potravín. V dôsledku nedostatku pôdy sú ľudia nútení usadiť sa v údoliach, ktoré sú náchylné na povodne a na nestabilných svahoch, kde

³ KOPNINA H., WASHINGTON H., *Conservation - Integrating Social and Ecological Justice*: Cham. Springer 2020. s. 48. ISBN 978-3-030-13905-6

⁴ Ibidem, s. 49

⁵ Ibidem, s. 54

odlesňovanie a klimatické zmeny zvyšujú zraniteľnosť a katastrofy. Taktiež sme svedkami zániku niekoľkých druhov zvierat a rastlín. Čo sa fosílnych palív týka, ak dramaticky neznížime ich využívanie, je pravdepodobné, že sa teplota Zeme do roku 2100 zvýši o 6 stupňov nad úrovňou roku 1990. Tento nárast môže viesť k extrémnym udalostiam, ako napríklad fakt, že budeme čeliť nedostatku vody, poklesu potravín, šíreniu rôznych smrteľných chorôb a mnohým iným nepriaznivým javom. Všetky tieto uvedené okolnosti jednoznačne bránia ďalšiemu rozvoju.⁶

V minulosti, slabá správa vecí verejných spôsobila obrovské plytvanie zdrojmi, čo spôsobilo sabotáž v úsilí riešiť problematiku udržateľného rozvoja. Chudoba, hlad degradácia životného prostredia, korupcia, neefektívnosť, chamtivosť, znehodnotenie využívania prírodných zdrojov a mnohé iné prípady sú príkladom nesprávneho spravovania vecí verejných. Aby sme dospeli k dobrej správe vecí verejných, musí ísť o participáciu verejnej správy, transparentnosť, účinnosť, efektívnosť, spravodlivosť, primeranosť a v neposlednom rade, musia byť dodržané zásady právneho štátu.

Zelený rast, čo znamená vyvážený rast s ochranou životného prostredia, pri čom sa sústreďujeme na kvalitu, nie len kvantitu, predstavuje taktiež cestu k podpore ekonomického rastu a rozvoja. Zároveň však predstavuje ochranu prírodných zdrojov, ktorá je nevyhnutná pre využívanie prostriedkov a environmentálnych služieb, pretože od toho závisí naša prosperita. Nové koncepty reformy sú založené na zelenom raste a zelenej ekonomike. Inými slovami, na zodpovednom ekologickom raste a ekonomike.

Cieľom zeleného rastu je podpora tých rozvojových konceptov a organizácií, ktoré sa komplexne podieľajú na zlepšení rozvoja spoločnosti. Pod pojmom podpora vnímame v tomto kontexte efektívne, avšak zároveň úsporné využívanie prírodných zdrojov a spoločensky dlhodobo výhodné a konkurencieschopné ekonomické činnosti. Aby sme tieto ciele naplnili, bude potrebné, aby sa neustále inovovali procesy produkcie, ktoré by sa následne mali uplatniť aj priamo v podnikovej praxi. Avšak považujeme za dôležité spomenúť fakt, že sa ozeleňovanie hospodárstva a udržateľný zelený rast nedajú žiaľ uplatniť všade rovnako. Dôležitými premennými sú rôzne preferencie a potreby, odlišné kultúry a odlišné environmentálne, politické, demografické, geografické, ekonomické,

⁶ MAJERNÍK M., DRÁBIK P. *Udržateľný rozvoj a environment*. Košice, Petit, s.r.o, 2020, s. 15. ISBN 9788097383619

etnické a rôzne iné podmienky na danom území.⁷ Preto by si krajiny, regióny a podniky mali vytvárať vlastné stratégie zeleného rastu a udržateľnosti.

Samotná koncepcia udržateľnosti pozostáva z toho, že od všetkých organizácií očakávame, aby premýšľali v dlhšom časovom rozmedzí ako jedna generácia. V tejto súvislosti, z pohľadu podnikov, je potrebné klásť dôraz na ich práva a povinnosti. Podnik vytvára svoju podnikateľskú činnosť primárne za účelom dosiahnutia zisku. Z pohľadu ekonómov, organizačné správanie v oblasti životného prostredia sa týka súboru stratégií, ktoré sú odpoveďou na spoločenský tlak, legislatívu, nespokojnosť zainteresovaných strán alebo proaktívne opatrenia na zmiernenie vplyvu činnosti na životné prostredie. Týmto súborom stratégií podnik vytvára profil svojho podniku a svojho podnikateľsko-ekologického prostredia. V súčasnosti sa environmentálne manažérstvo a zodpovedné správanie v oblasti životného prostredia považuje aj za možnosť, ako sa odlíšiť od konkurencie, a tým svojou činnosťou poskytnúť pridanú hodnotu zákazníkom aj akcionárom.⁸

Za udržateľný podnik sa podnik považuje vtedy, ak má neustálu snahu o znižovanie negatívnych vplyvov, ktoré zapríčiňuje svojou činnosťou. Pod pojmom „zelený“ môže podnik figurovať jedine vtedy, ak spĺňa nasledovné kritériá:

- pri všetkých podnikateľských rozhodnutiach uplatňuje pravidlá udržateľnosti,
- vytvára environmentálne vhodné výstupy, teda výrobky a služby,
- oproti bežnej konkurencii sú jeho procesy udržateľnejšie a šetrnejšie,
- trvalá zaviazanosť podrobiť svoje obchodné činnosti zásadám a princípom tvorby a ochrany životného prostredia.⁹

Snahou o udržateľnosť organizácia dúfa v naplnenie nasledovných cieľov, ako sú okrem zníženia nákladov aj motivácia zamestnancov, získanie novej marketingovej výhody, zviditeľnenie a v neposlednom rade, dosiahnutie strategicko-ekologickej výhody. Klimatickí lídri často najprv pracujú s informáciami získanými na miestnej úrovni, aby tak podporili

⁷ MAJERNÍK M., DRÁBIK P. *Udržateľný rozvoj a environment*. Košice, Petit, s.r.o, 2020, s. 100. ISBN 9788097383619

⁸ Ibidem, s. 101

⁹ Ibidem, s. 102

svoju organizáciu systematickejším smerom. K takémuto vývoju môže prispieť vrcholový manažment, vedúci pracovníci alebo zainteresovaní pracovníci pre udržateľnosť.¹⁰

1.1. Vplyv zeleného verejného obstarávania na udržateľnosť

Zelené verejné obstarávanie možno subsumovať pod mnoho odborných charakteristík. Predstavuje to aj istý politický nástroj, ktorého cieľom je zohľadniť environmentálny dopad na tovary, služby, ako aj stavebné práce. Vo všeobecnosti teda možno povedať, že zelené verejné obstarávanie chráni životné prostredie na úrovni verejného sektora, ktoré so sebou okrem iného prináša z dlhodobého hľadiska aj finančnú úsporu. Takýto prístup v rámci štátnych zákaziek má pozitívny vplyv nielen na zmenu klímy, ale aj na využívanie zdrojov a udržateľnosť spotreby a výroby.

Na jasnejšie definovanie pojmu zelené verejné obstarávanie sme použili definíciu stanovenú Európskou komisiou, ktorá vo svojom oznámení definovala zelené verejné obstarávanie nasledovne: „*Proces, pomocou ktorého sa verejné orgány snažia získať tovary, služby a práce so zníženým environmentálnym dosahom v celom životnom cykle v porovnaní s tovarmi, službami a prácami s rovnakou primárnou funkciou, ktoré by získali inak.*“¹¹

Inými slovami, zelené verejné obstarávanie teda udržateľným spôsobom využíva verejné financie, ktoré majú prispievať k dosiahnutiu environmentálnych a klimatických cieľov.

Za hlavné výhody zeleného verejného obstarávania možno predovšetkým považovať zachovávanie prírodných zdrojov, znižovanie emisií CO₂ a taktiež aj zlepšovanie sociálnych a zdravotných podmienok života ľudí. Tu nemožno opomenúť, že zelené verejné obstarávanie má aj množstvo ďalších pozitívnych sprievodných javov, akými sú napríklad úspora nákladov či zvýšenie dôvery samotných občanov v správu vecí verejných.

¹⁰ ANDRÉ R. *Lead for the planet: five practices for confronting climate change*. Toronto. Aevo UTP, 2020, s. 131. ISBN: 9781487508333

¹¹ Oznámenie Komisie Európskeho parlamentu, Rade, Európskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: *Verejné obstarávanie pre lepšie životné prostredie*. Zo dňa 16.7.2008. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52008DC0400&from=EN>

Ako už sme niekoľkokrát spomenuli, tento prístup predovšetkým prispieva k trvalo udržateľnému rozvoju spoločnosti.

Zelené verejné obstarávanie bolo zavedené s cieľom obstarávať tovary a služby, avšak predovšetkým pri tom dbať aj na ochranu životného prostredia. Otázkou je, sme v režime fakultatívneho alebo obligatórneho uplatňovania? Zelené verejné obstarávanie sa prevažne uplatňuje v dobrovoľnej rovine, avšak existujú výnimky.

Rozhodli sme sa najprv vymedziť práve tie obligatórne prípady. Verejný obstarávateľ a obstarávateľ je povinný podľa zákona č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „Zákon o verejnom obstarávaní“) uplatniť zelené verejné obstarávanie pri zadávaní nadlimitných zákaziek na energeticky významné výrobky a pri motorových vozidlách na prepravu cestujúcich kategórie M1, M2, M3 a N1, N2 a N3. Taktiež je zavedené povinne uplatňovať konkrétne environmentálne charakteristiky pre produktové skupiny, ako sú kopírovací a grafický papier, počítače a monitory a vozidlá a dopravné služby. Vznik tejto povinnosti sa viaže na uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 590/2016.¹²

Uznesením č. 541/2022 schválila Vláda Slovenskej republiky povinnosť aplikovať nástroje zeleného verejného obstarávania v oblasti verejného obstarávania, týkajúceho sa výstavby alebo rekonštrukcie pozemných stavieb. Z uznesenia vlády však vyplýva, že sa táto povinnosť týka iba štátu, nie samosprávy. Existuje však výnimka, kedy sa štát môže vyhnúť tejto povinnosti? Odpoveď znie áno, avšak len za predpokladu, že uplatnenie a uskutočnenie zeleného verejného obstarávania nie je možné alebo nie je účelné, s prihliadnutím na predmet a charakter týkajúci sa výstavby alebo rekonštrukcie pozemných stavieb. Takéto odôvodnenie musí byť zaradené do dokumentácie z verejného obstarávania.¹³

Stále sa však vo veľkej miere realizuje udržateľné obstarávanie na dobrovoľnom princípe. Mali by vlády prijať takú legislatívu, ktorou sa ustanoví udržateľnosť v obstarávaní ako povinná? Stotožňujeme sa s názorom, že by to určite vytvorilo silnejší

¹² TKÁČ J., SLOBODNÍKOVÁ M. *Zelené verejné obstarávanie v aplikačnej praxi*. Walters Kluwer. 2020. s. 28. ISBN 9788057102076.

¹³ TKÁČ J., Uloženie povinnosti aplikovania nástrojov zeleného verejného obstarávania vo verejných obstarávaníach týkajúcich sa výstavby alebo rekonštrukcie pozemných stavieb. *Verejné obstarávanie – právo a prax* 5/2022. Walters Kluwer. 2022. s. 2

signál pre obstarávateľov, ako aj dodávateľov. Zároveň by to zmiernilo riziká a zmobilizovalo by to úsilie.¹⁴ Napriek tomu však rámec, ktorý by umožňoval prijať komplexnejšiu úpravu zeleného verejného obstarávania, by narazil na zásadu proporcionality a subsidiarity legislatívnej činnosti Európskej únie. Na jednej strane by to mohlo však byť v rozpore so zavedením obligatórnych aspektov zeleného verejného obstarávania. Súčasný stav je preto skôr „umožňujúci“ ako „prikazujúci“, okrem výnimiek, ktoré sme spomenuli vyššie. Na strane druhej, zavedenie obligatórnych princípov predstavuje zákonné vyjadrenie naplnenia ústavnej povinnosti v oblasti ochrany životného prostredia, tak ako aj medzinárodných environmentálnych a klimatických záväzkov Slovenskej republiky. Aktuálny legislatívny stav teda predstavuje zákonné povinnosti a politické povinnosti ministrov v oblasti obstarávať „na zeleno“. Zákonné povinnosti nie sú integrované do Zákona o verejnom obstarávaní.¹⁵ Uplatňovanie nástrojov environmentálnej politiky sa premietlo v podobe prijatia uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 109/2007. Dokument obsahoval podporu politiky zeleného verejného obstarávania s uplatňovaním používania environmentálnych charakteristík.¹⁶

Máme za to, že by sa nielen zákonodarca, ale aj samotná Slovenská republika prostredníctvom orgánov verejnej správy mala starať a zaujímať o to, aby sa medzi ľuďmi viacej presadzoval pozitívny názor na ochranu životného prostredia, až pokým sa to pre nás všetkých nestane prirodzenou súčasťou. Práve zo strany štátnej správy, ktorá disponuje donucovacou mocou a nariadením charakterom, by sme mali vnímať zvýšený dôraz na šírenie osvedčenej praxe v tejto problematike, aby to prispelo k väčšej motivácii, v konečnom dôsledku, pre nás všetkých. Nástroj zeleného verejného obstarávania možno vnímať ako jeden z priamych zásahov verejnej správy, pod ktorým možno zohľadniť zelené aspekty a snahu o dosiahnutie udržateľnosti. Aké sú možnosti implementácie? Vláda má niekoľko možností. Implementácia je možná prostredníctvom rôznych stimulov alebo štátnym donútením. Prostredníctvom stimulov je možné napríklad zaznamenávanie podpory pre malé podniky, podpora vývoja nových technológií alebo zavedenie tzv. „zelených“ cien,

¹⁴ SLOBODNÍKOVÁ M., Súčasný stav udržateľného obstarávania a pokrok v národných vládach. *Verejné obstarávanie – právo a prax* 2/2023. Wolters Kluwer. 2023. s. 31

¹⁵ BLAŽO O., KOVÁČIKOVÁ H., MÁČAJ A. *Sekundárne ciele verejného obstarávania*. Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta. 2021. s. 30. ISBN 978-80-7160-624-6

¹⁶ TTKÁČ J., SLOBODNÍKOVÁ M. *Zelené verejné obstarávanie v aplikačnej praxi*. Wolters Kluwer. 2020. s. 29. ISBN 9788057102076.

ktoré by mohli motivovať podniky v presadzovaní zelených aspektov. Implementácia prostredníctvom štátneho donútenia, resp. obmedzenia je možná v prípade zavedenia obmedzenia napríklad pri používaní určitých druhov materiálov. Alebo ak by sa zaviedla povinnosť niest' zodpovednosť za etické obstarávanie a iné. Existuje mnoho spôsobov a kombinácií, ako politiku obstarávania možno vykonávať a zároveň zaznamenávať jej efektívnosť. Vláda musí pochopiť a rozhodnúť sa, ktorý spôsob bude na implementáciu najlepši.¹⁷

Ako súvisí obligatornosť a fakultatívnosť uplatňovania zeleného verejného obstarávania s Ústavou SR? Samotná Ústava SR, ktorá je zákonom s najvyššou právnou silou a základným zákonom štátu, nám v druhej hlave šiestom oddieli upravuje právo na ochranu životného prostredia a kultúrneho dedičstva. V článku 44 ods. 1 zakotvuje základné právo každého na priaznivé životné prostredie. Pojem *priaznivé životné prostredie*, vzhľadom na šírku a rôznorodé zložky životného prostredia, nie je jednoduché priamo vymedziť. Keď to zovšeobecníme, môžeme o ako takých priaznivých podmienkach životného prostredia hovoriť vtedy, ak nám je umožnené viesť plnohodnotný, zdravý, dôstojný a nerušený život.¹⁸ Citelné zvýšenie aplikácie zelených aspektov vo verejnom obstarávaní by jednoznačne prispelo k zlepšeniu priaznivého životného prostredia.

*„Každý je povinný chrániť a zveľaďovať životné prostredie a kultúrne dedičstvo.“*¹⁹ Subjektom je podľa článku 44 ods. 2 Ústavy SR každý, teda každá fyzická osoba, právnická osoba, štát, jeho orgány a tiež všetky orgány spadajúce pod verejnú moc. Každý totižto disponuje nástrojmi na ochranu životného prostredia a kultúrneho dedičstva. V prípade štátu, jeho orgánov a orgánov verejnej moci hovoríme o zákonodarnej, nariaďovacej, kontrolnej, inšpekčnej a rozhodovacej právomoci. Pri súkromných osobách môžeme hovoriť o ich každodennej činnosti. Každá každodenná činnosť by mala byť vykonávaná tak, aby ňou bola naplnená ústavná povinnosť ochrany a zveľaďovania životného prostredia a kultúrneho dedičstva. Ochranou životného prostredia predchádzame znečisťovaniu alebo poškodzovaniu. Ak však nie sme dostatočne schopní vyhnúť sa

¹⁷ JEONG-WOOK Ch. *A study of the role of public procurement can public procurement make society better?* 2010. s. 17. Dostupné na: <https://www.ippa.org/IPPC4/Proceedings/13ProcurementPreferences/Paper13-4.pdf> (Citované dňa 25.7.2023)

¹⁸ OROSZ L., SVÁK J. a kol. *Ústava Slovenskej republiky*. Komentár. Zväzok 1. Bratislava: Wolters Kluwer. 2021. s. 565. ISBN 978-80-571-0380-6

¹⁹ Článok 44 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky

úplnému znečisťovaniu a poškodzovaniu, musíme aspoň minimalizovať nepriaznivé dôsledky takejto činnosti.²⁰ Je teda povinnosť vyplývajúca z Ústavy SR v rozpore s dobrovoľným princípom uplatňovania zelených aspektov vo verejnom obstarávaní? Vzhľadom k aktuálnej klimateckej situácii je nevyhnutné hovoriť o zvýšenom dôraze, ktorý by mal byť kladený na ochranu životného prostredia. Platná legislatíva na národnej úrovni a klimatecké záväzky členských štátov Európskej únie nie sú zatiaľ až tak dostatočne obsiahnuté v právnej úprave, aby sme mohli hovoriť o tom, že sú úplne v súlade s touto ústavnou povinnosťou.

Ústavnú povinnosť ochrany a zveľaďovania životného prostredia rozkladáme do parciálnych povinností. Ten, kto sa venuje využívaniu územia alebo prírodných zdrojov, projektuje, vykonáva alebo odstraňuje stavby, môže takéto činnosti vykonávať iba po zhodnotení ich vplyvov na životné prostredie a zaťaženie územia v súlade so zákonom č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Účel zákona je vyjadrený v ustanovení § 2 písmeno a) až e)²¹ tohto zákona, a teda ide o včasné a účinné zabezpečenie ochrany životného prostredia, čím prispievame k integrácii environmentálnych aspektov. To má vplyv na prípravu a schvaľovanie strategických dokumentov, so zreteľom na podporu trvalo udržateľného rozvoja. Ide teda o zistenie, opísanie a vyhodnotenie priamych a nepriamych vplyvov, objasnenie a porovnanie výhod a nevýhod návrhu strategického dokumentu a navrhovanej činnosti. Predmet posudzovania vplyvov sa týka oblasti poľnohospodárstva, lesníctva, rybárstva, priemyslu, energetiky, dopravy, odpadového hospodárstva, vodného hospodárstva, telekomunikácií, cestovného ruchu, územného plánovania alebo využívania územia, regionálneho rozvoja a životného prostredia.

„Nikto nesmie nad mieru ustanovenú zákonom ohrozovať ani poškodzovať životné prostredie, prírodné zdroje a kultúrne pamiatky.“²² Táto myšlienka, ktorá je obsiahnutá v článku 44 ods. 3 Ústavy SR, má priamu nadväznosť na povinnosť vyjadrenú v predošlom

²⁰ OROSZ L., SVÁK J. a kol. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár*. Zväzok 1. Bratislava: Wolters Kluwer. 2021. s. 567. ISBN 978-80-571-0380-6

²¹ Ustanovenie § 2 Zákona č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov

²² Článok 44 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky

odseku. Zákaz vyjadruje, že ochrana životného prostredia by mala byť Ústavou SR zaručená. O ohrozovaní môžeme hovoriť vtedy, keď ešte nedošlo k priamemu zásahu do chráneného predmetu. Ani samotné ohrozovanie však nie je prípustné.²³

*„Štát dbá o šetrné využívanie prírodných zdrojov, o ochranu poľnohospodárskej pôdy a lesnej pôdy, o ekologickú rovnováhu a o účinnú starostlivosť o životné prostredie a zabezpečuje ochranu určeným druhom voľne rastúcich rastlín a voľne žijúcich živočíchov.“*²⁴ Článok 44 ods. 4 Ústavy SR je adresovaný primárne samotnému štátu. Z predmetného textu Ústavy SR vyplýva záväzok štátu, aby boli vytvorené právne nástroje a mechanizmy, ktoré nám umožnia využívať prírodné zdroje, ale iba šetrne.²⁵

*„Poľnohospodárska pôda a lesná pôda ako neobnoviteľné prírodné zdroje používajú osobitnú ochranu zo strany štátu a spoločnosti.“*²⁶ V článku 44 ods. 5 Ústavy SR sa ústavne posilňuje ochrana, ktorou sledujeme, aby sa zabezpečilo trvalo udržateľné obhospodarovanie, poľnohospodárske využívanie a aby sa lesné pozemky využívali primárne na plnenie funkcií lesov.²⁷

*„Podrobnosti o právach a povinnostiach podľa odsekov 1 až 5 ustanoví zákon.“*²⁸ Článok 44 ods. 6 Ústavy SR vyplýva z predchádzajúcich odsekov článku 44 Ústavy SR. Ústavný význam o právach a povinnostiach v rozsahu čl. 44 ods. 1 až 5 Ústavy SR vychádza z toho, že ich možno ustanoviť iba zákonom. Iný prameň práva, ktorý nemá silu zákona je z úpravy týchto podrobností vylúčený. Spočíva to v možnosti domáhania sa týchto práv.²⁹

Ústava SR ako zákon s najvyššou právnou silou síce ustanovuje práva a povinnosti v rámci ochrany životného prostredia, avšak je aktuálna právna úprava na území Slovenskej republiky dostatočne premietnutá do osobitných zákonov vzhľadom k problematike verejného obstarávania? Zelené verejné obstarávanie je dynamicky sa

²³ OROSZ L., SVÁK J. a kol. *Ústava Slovenskej republiky*. Komentár. Zväzok 1. Bratislava: Wolters Kluwer. 2021. s. 570. ISBN 978-80-571-0380-6

²⁴ Článok 44 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky

²⁵ Ibidem, s. 571

²⁶ Článok 44 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky

²⁷ OROSZ L., SVÁK J. a kol. *Ústava Slovenskej republiky*. Komentár. Zväzok 1. Bratislava: Wolters Kluwer. 2021. s. 572. ISBN 978-80-571-0380-6

²⁸ Článok 44 ods. 6 Ústavy Slovenskej republiky

²⁹ OROSZ L., SVÁK J. a kol. *Ústava Slovenskej republiky*. Komentár. Zväzok 1. Bratislava: Wolters Kluwer. 2021. s. 573. ISBN 978-80-571-0380-6

vyvíjajúce, preto by podľa nášho názoru mal byť zákonodarca schopný podchytiť včas a obsiahnuť do osobitnej právnej úpravy v rámci danej problematiky hlbšie. Reflektujeme na stálu dobrovoľnosť vo väčšine prípadov uplatňovania verejného obstarávania. Máme za to, že systematické upúšťanie od dobrovoľného režimu s plynulým prechodom na obligatórne uplatňovanie obsiahnuté v zákonoch zo strany zákonodarcu by prispelo k zvýšeniu ochrany životného prostredia.

Zelené verejné obstarávanie možno vnímať aj v tej rovine, že môže byť skutočne silným nástrojom na podporu cieľov verejnej politiky. Keď krajiny zavedú politiku udržateľnosti prostredníctvom verejného obstarávania, môžu sa tým poučiť z minulých úspechov a neúspechov v iných krajinách. Úloha, ktorú verejné obstarávanie zohráva vo vládnej politike, je dôležitá, pretože sa to bežne považuje za spôsob dosiahnutia viacerých cieľov. Verejné obstarávanie už nesúvisí iba ako prostriedok na šetrenie peňazí alebo ako prostriedok na ochranu životného prostredia. Tento akt v skutočnosti spája veľa premenných. Posledné roky vnímame, že je čoraz viac spojené aj so sociálnou reformou. Sociálny aspekt bližšie približujeme v praktickej časti predkladanej bakalárskej práce vo verejnom obstarávaní služieb a produktov.

Navyše, *Lisabonská zmluva*³⁰ rieši potrebu začlenenia sociálnych a environmentálnych aspektov. Môžeme konštatovať, že tento dokument posilňuje Európsku úniu, aby bola schopná prinášať konkrétne výsledky.³¹ Udržateľnosť môže viesť k vytváraniu lepších hodnôt pre spoločnosť. V súčasnosti sa udržateľnosť, po tom čo sa zavedie, javí len pozitívne a je široko akceptovaná vo verejnom sektore, aj prostredníctvom verejného obstarávania. Zdá sa, že tento environmentálny aspekt si zaslúžil doposiaľ najväčšiu pozornosť verejnosti politiky obstarávania týkajúcej sa udržateľnosti, v celosvetovom porovnaní, najmä v Európe, kde väčšina členských štátov má zelené verejné obstarávanie alebo Národný akčný plán.³²

³⁰ Článok 10a ods. 2d Lisabonskej zmluvy, ktorou sa mení a dopĺňa Zmluva o Európskej únii a Zmluva o založení Európskeho spoločenstva (Ú. v. EÚ C 306, 17.12.2007), nadobudla účinnosť 1. decembra 2009.

³¹ ALMAN T., *Ústavné právo Európskej únie*. Katedra verejnoprávných disciplín, Fakulta verejnej správy, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. 2018. ISBN 9788081526022

³² NIJBOER K., *Buying green in public procurement: Crosscountry learning*. University of Twente, P.O. Box 217, 7500AE Enschede The Netherlands. 2015.

Ako tvrdia oficiálne komunikačné zdroje Európskej Únie, „*Občania Európskej Únie profitujú z najvyšších svetových environmentálnych štandardov.*“³³ Avšak, ako bývalý európsky Komisár pre životné prostredie Janez Potočnik povedal: „*Dalo by sa polemizovať, či teraz máme všetky environmentálne právne predpisy, ktoré potrebujeme – aj tak prichádzajú stále nové výzvy ... Ale samotné zákony nestačia. Musíme sa viac snažiť, aby sa zabezpečilo ich správne uplatňovanie v celej Európe. Plná implementácia našich zákonov je záležitosťou nielen európskych a vnútroštátnych orgánov, ale aj miestnych orgánov, podnikov a občanov.*“³⁴ S týmto názorom bývalého európskeho Komiséra pre životné prostredie sa stotožňujeme.

2. Zelené verejné obstarávanie vo všeobecnosti

Aplikáciou zeleného verejného obstarávania sledujeme jasný cieľ, a tým je zohľadňovať environmentálny dopad obstarávaných tovarov, služieb a aj stavebných prác. V zásade to predstavuje istý nástroj preventívnej stratégie, ktorý sa realizuje vo forme opatrení, ktoré sú zamerané na znižovanie znečisťovania životného prostredia.³⁵

Pre jasnejšie pochopenie toho, čo rozumieme pod zeleným verejným obstarávaním, považujeme za potrebné vymedziť, čo verejné obstarávanie predstavuje vo všeobecnosti.

Zjednodušene, v rámci verejného obstarávania dochádza zo strany subjektu, ktorý disponuje finančnými prostriedkami štátu, k vyhláseniu ponuky na realizáciu nejakého tovaru, služby alebo stavebnej práce. Na druhej strane v rámci verejného obstarávania stoja tie subjekty, ktoré majú záujem obstarat' konkrétnu vec pre verejného obstarávateľa. K samotnému obstaraniu však môže dôjsť len za predpokladu, že dôjde k splneniu všetkých vopred stanovených podmienok v zmysle Zákona o verejnom obstarávaní. Ako sme už spomínali, účelom verejného obstarávania je teda efektívne a zároveň hospodárne

³³ EUROPEAN UNION, *Environment*. Dostupné na: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/environment_en citované dňa 6.7.2023

³⁴ JORDAN A., ADELLE C. *Environmental Policy in the EU, Actors, Institutions and processes*, 3rd edn, Routledge, London, 2013, s. 18. ISBN 9780203109823

³⁵ MŽP SR: *Zelené verejné obstarávanie*. 2022. Dostupné na: <https://www.minzp.sk/obehove-hospodarstvo/environmentalne-manazerstvo/zelene-verejne-obstaravanie/> (Citované dňa 6.7.2023)

využitie verejných prostriedkov a finálnym výsledkom procesu verejného obstarávania je uzatvorenie zmluvy s úspešným uchádzačom. Následne dochádza k zadaniu zákazky, respektíve k zadaniu koncesie. V porovnaní so zeleným verejným obstarávaním, účelom zeleného verejného obstarávania je zohľadniť aj environmentálne aspekty.

Pre uchopiteľnejšiu predstavu a pochopenie aj zákonného vysvetlenia, verejné obstarávanie predstavuje pravidlá a postupy pri výbere zmluvného partnera, ktorého zámerom je najefektívnejšie a najhospodárnejšie využiť verejné zdroje. Zákon o verejnom obstarávaní to definuje v ustanovení § 2 ods. 1 nasledovne: „Verejné obstarávanie sú pravidlá a postupy podľa tohto zákona, ktorými sa zadávajú zákazky, koncesie a súťaže návrhov.“ V zmysle tohto zákona ďalej vysvetľujeme pojmy zákazka, koncesia a súťaž návrhov bližšie.

Ako sme už spomínali, výsledkom verejného obstarávania je uzatvorenie odplatnej zmluvy s vybraným zmluvným partnerom. V zmysle Zákona o verejnom obstarávaní sa pod pojmom zákazka skrýva definícia, že je to *„zmluva uzavretá medzi jedným alebo viacerými verejnými obstarávateľmi alebo obstarávateľmi na jednej strane a jedným alebo viacerými úspešnými uchádzačmi na strane druhej, ktorej predmetom je dodanie tovaru, uskutočnenie stavebných prác alebo poskytnutie služby.“*³⁶

Ak dôjde ku koncesii, koncesia predstavuje dlhodobé komplexné dojednanie. Rozlišujeme koncesiu na stavebné práce a koncesiu na služby. V oboch prípadoch ide o zohľadnenie istého protiplnenia. Protiplnenie môže predstavovať buď právo na využívanie stavby alebo poskytovanej služby alebo je protiplnenie spojené s peňažným plnením.

Súťaž návrhov na účely tohto zákona *„je postup, ktorý umožňuje vyhlasovateľovi súťaže návrhov (ďalej len „vyhlasovateľ“) získať najmä v oblasti architektúry, územného plánovania, stavebného inžinierstva informačno-komunikačných technológií a spracovania dát návrh, ktorý vybrala porota z návrhov predložených do súťaže návrhov s udeľovaním cien, alebo bez udeľovania cien.“*³⁷

³⁶ Ustanovenie §3 ods. 2 Zákona č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov

³⁷ Ustanovenie §119 ods. 1 Zákona č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov

V zásade, prostredníctvom verejného obstarávania dochádza k nakladaniu finančných prostriedkov štátneho rozpočtu úsporným spôsobom, pričom musia byť dodržané nasledovné podmienky:

- princíp rovnakého zaobchádzania,
- princíp nediskriminácie hospodárskych subjektov,
- princíp transparentnosti,
- princíp proporcionality,
- princíp hospodárnosti a efektívnosti.³⁸

Kto je povinný postupovať podľa Zákona o verejnom obstarávaní? Verejným obstarávateľom v zmysle ustanovenia § 7 tohto zákona je:

- Slovenská republika zastúpená svojimi orgánmi,
- obec,
- vyšší územný celok,
- právnická osoba (musí byť založená alebo zriadená na osobitný účel plnenia potrieb všeobecného záujmu, bez priemyselného / obchodného charakteru, musí byť úplne alebo z väčšej časti financovaná a kontrolovaná verejným obstarávateľom),
- združenie právnických osôb (ak jeho členmi sú výlučne verejní obstarávatelia).

³⁸ Ustanovenie § 10 ods. 2 Zákona č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Nasledujúcim povinným subjektom je obstarávateľ. Obstarávateľ v zmysle ustanovenia § 9 tohto zákona je:

- právnická osoba (verejný obstarávateľ má na ňu priamy alebo nepriamy rozhodujúci vplyv na základe vlastníckeho práva / finančného podielu a súčasne vykonáva niektorú zo stanovených činností, v odvetví energetiky, plynárenstve, tepelnej energetike a doprave).

Zákon o verejnom obstarávaní prešiel procesom novelizácie, z ktorého vyplývajú isté zmeny a podmienky, ktoré nám bližšie približujú, ako majú postupovať tzv. dotované subjekty v zmysle tohto zákona.

Aj osoba, ktorá nie je verejným obstarávateľom ani obstarávateľom, má povinnosť postupovať ako verejný obstarávateľ v zmysle ustanovenia § 8 tohto zákona, za podmienky, ak jej verejný obstarávateľ poskytne viac ako 50 % finančných prostriedkov na zákazku na:

- uskutočnenie stavebných prác pri nadlimitných zákazkách,
- poskytnutie služieb, ktoré sú spojené so zákazkou uskutočnenia stavebných prác pri nadlimitných zákazkách.

Obstarávateľ je v zmysle ustanovenia § 8 ods. 2 Zákona o verejnom obstarávaní povinný postupovať ako verejný obstarávateľ, ak mu verejný obstarávateľ poskytne taktiež viac ako 50 % finančných prostriedkov na takú zákazku, ktorá súvisí výlučne s uskutočnením stavebných prác. Zákazka v zmysle tohto ustanovenia však nesmie súvisieť s činnosťou v odvetví energetiky a tepelnej energetiky, rôznymi činnosťami v odvetví vôd, v odvetví dopravy, poštových služieb a činnosti súvisiacich s využívaním geograficky vymedzeného územia na účely ťažby nerastných surovín, prevádzkovania verejných letísk, rôznych prístavov pre leteckých dopravcov a dopravcov v námornej doprave.

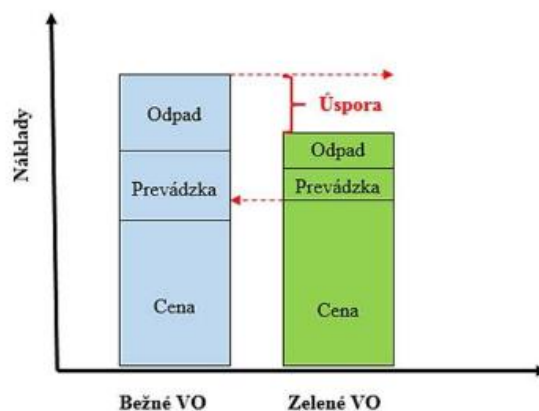
Z dôvodovej správy vyplýva, že zmyslom úpravy ustanovenia § 8 Zákona o verejnom obstarávaní bolo odstrániť národný *goldplating*, teda nesprávnu implementáciu európskej smernice do národnej legislatívy, a tým zosúladiť legislatívnu úpravu s úpravou čl. 13 Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2014/24/EÚ o verejnom obstarávaní a o zrušení

smernice 2004/18/ES. Vymedzila sa teda povinnosť dotovaných subjektov, aby postupovali podľa pravidiel Zákona o verejnom obstarávaní len v prípade stavebných prác a služieb s nimi súvisiacimi.³⁹

Pre potreby zeleného verejného obstarávania sa verejný obstarávateľ a obstarávateľ snažia využiť najmä také kritériá, ktoré budú mať pozitívny dopad na tzv. vyšší spoločenský prínos, čím chápeme prínos pri ochrane životného prostredia. V kontexte verejného obstarávania sa stretávame s ďalším pojmom, a tým je „náklady životného cyklu“. Ako sme už spomenuli, v prípade potreby uplatňovania zeleného verejného obstarávania ide o zohľadňovanie environmentálnych aspektov pri produktoch a službách. Pojem „náklady životného cyklu“ sú spojené aj s produktami aj službami a predstavujú nákupné a prevádzkové náklady, ďalej náklady, ktoré vznikajú na konci životného cyklu výrobku a náklady spojené so samotnou životnosťou obstarávaného predmetu zákazky. Tento pojem je kľúčovým nástrojom, prostredníctvom ktorého je verejným obstarávateľom a obstarávateľom poskytnutá možnosť posunúť sa nad rámec kúpnej ceny tovaru, služby alebo stavebnej práce. Zmluvná cena nám neodráža finančné a nefinančné benefity, teda náklady, ktoré ponúkajú environmentálne preferované predmety zákaziek. Preto je ekonomicko-spoločensky vhodné využívať tento nástroj pri zelenom verejnom obstarávaní.⁴⁰

Obrázok 1

Porovnanie bežného verejného obstarávania so zeleným verejným obstarávaním⁴¹



³⁹ MRAČKO M., *Novelizovaný zákon o verejnom obstarávaní s aktualizovanými dôvodovými správami*. Epos. Ružomberok. 2022. s. 205. ISBN 9788056203415

⁴⁰ ÚVO: *Zelené verejné obstarávanie*. Bratislava. 2017. s. 8.

⁴¹ Ibidem

Benefity, keď sa správne využívajú náklady životného cyklu, sú:

- peňažná úspora a optimalizácia budúcich nákladov verejného obstarávateľa,
- kvalitnejší výrobok,
- podpora myšlienky „hodnota za peniaze“.⁴²

2.1. Prínosy uplatňovania zeleného verejného obstarávania

Prínos merateľnej hodnoty uplatňovaním zeleného verejného obstarávania pozorujeme najmä v environmentálnej, ekonomickej, politickej, sociálnej, ale aj zdravotnej oblasti. Zámerom politiky zeleného verejného obstarávania je v rámci environmentálnej oblasti riešiť viacero ekologických problémov. Tým sa rozumejú najmä klimatické zmeny, zlepšenie hospodárskeho využívania primárnych zdrojov, odlesňovanie, znečisťovanie ovzdušia, tvorba odpadu a iné problémy, s ktorými sa v súčasnosti ako spoločnosť zaoberáme.⁴³

Ekonomický prínos uplatňovania zeleného obstarávania vo vzťahu k environmentálnemu prístupu k životnému prostrediu zaznamenávame aj v úspore nákladov. Aspekt úspory je v tejto práci spomenutý viackrát. Na úsporu má vplyv veľa faktorov. Musíme brať do úvahy nielen nákupnú cenu, ale aj ostatné náklady, ktoré úzko súvisia s prevádzkou a s následným nakladaním s produktom po skončení jeho životnosti.

Prínos uplatňovania zeleného verejného obstarávania má v konečnom dôsledku vplyv aj politický. Pre väčšinu obyvateľov to bude budovať zvýšenie dôvery naklonenej k verejnej správe a zlepšenie imidžu, za predpokladu, že sa naplnia ciele v oblasti životného prostredia na národnej, lokálnej úrovni a na úrovni organizácií.⁴⁴

⁴² ÚVO: *Zelené verejné obstarávanie*. Bratislava. 2017. s. 8.

⁴³ SAŽP: *Zelené verejné obstarávanie – Metodická príručka pre verejných obstarávateľov a obstarávateľov*. Bratislava. 2014. s. 16

⁴⁴ TKÁČ J., SLOBODNÍKOVÁ M., *Zelené verejné obstarávanie v aplikačnej praxi*: Bratislava. Wolters Kluwer. 2020. s. 20. ISBN 9788057102076

Sociálny a zdravotný prínos možno vidieť najmä v zlepšení služieb poskytovaných verejnosti, čím sa zabezpečuje aj vyššia kvalita ich života.

V tomto kontexte upriamime pozornosť na niekoľko príkladov. Verejná doprava je vhodným príkladom toho, do akej miery ovplyvňuje zelené verejné obstarávanie sociálnu a zdravotnú oblasť. Zlepšenie kvality života a ovzdušia je vnímané aj pri „čistejšej“ doprave, ktorá spôsobuje zníženú tvorbu znečisťujúcich látok. Sprievodným javom čistejšej dopravy je napríklad zníženie respiračných ochorení obyvateľstva. Zároveň sa v rámci priemyslu znižuje používanie toxických chemických látok pri práci, čím sa zabezpečuje zdravšie pracovné prostredie. Čo sa stavieb týka, ak by sa používal taký stavebný materiál, ktorý by neobsahoval nebezpečné látky, značne by zlepšil prostredie pre užívateľov budov.⁴⁵

Zelené verejné obstarávanie vo všeobecnosti má tiež dynamický vplyv na trh. Legislatívny zásah často pomôže odstrániť najmenej ekologické výrobky len vtedy, keď trh ukáže, že sú dostupné náhrady. Zachováva dynamický efekt, pretože požiadavky môžu byť nastavené na vrchole každého nového obstarávacieho procesu. Považujeme to za dynamický nástroj v politike životného prostredia a v niektorých prípadoch za hlavný nástroj vnútroštátnej regulácie, ktorý odstraňuje bariéry celkovej implementácie. Účinky na trh sa dajú študovať v reálnom živote a trh sa môže rozvíjať hladko.⁴⁶

Uplatňovanie zeleného verejného obstarávania evokuje taktiež dobrý potenciál na presadzovanie ekologických inovácií. Často je ťažké dostať na trh nové inovatívne produkty, pretože rozvíjajúca sa spoločnosť čaká na dopyt, zatiaľ čo potenciálny kupujúci očakáva uvedenie produktu na trh. Táto medzera by predmetným uplatňovaním mohla byť odstránená, pretože verejný dopyt je veľký a verejné inštitúcie môžu akceptovať v rozumných medziach vyššiu cenu za ekologickejší produkt.⁴⁷

Implementácia zeleného verejného obstarávania si nevyžaduje rovnaký proces a postupy ako ekonomické alebo právne regulačné nástroje. O legislatíve v oblasti životného

⁴⁵ SAŽP: *Zelené verejné obstarávanie – Metodická príručka pre verejných obstarávateľov a obstarávateľov*. Bratislava. 2014. s. 16

⁴⁶ BAUER B., CHRISTENSEN J., CHRISTENSEN K., DYKJAER-HANSEN T. and BODE I. *Benefits of Green Public Procurement*. TemaNord. Nordic Council of Ministers, Copenhagen. TemaNord 2009. s. 40

⁴⁷ Ibidem

prostredia sa zvyčajne rozhoduje na národnej alebo nadnárodnej úrovni, čo je skutočne často dlhý a komplikovaný proces. V porovnaní s tým je zelené verejné obstarávanie rýchly a efektívny spôsob zlepšenia environmentálnych aspektov s obmedzenejším rozsahom. Bez ohľadu na to, čo je jednoduché zaviesť z hľadiska regulácie, zelené verejné obstarávanie zahŕňa značné technické výzvy, pokiaľ ide o stanovenie primeraných a prispôsobiteľných požiadaviek pri verejných obstarávaniach produktov.⁴⁸ Technické výzvy a špecifikácie sú popísané v nasledovnej kapitole.

3. Zdroje environmentálnych charakteristík pre zelené verejné obstarávanie

So zeleným verejným obstarávaním sa nám spája mnoho ďalších slovných spojení, ktorých význam je v kontexte tejto problematiky opodstatnený, a preto považujeme za nutné ich v predkladanej práci hlbšie vysvetliť. Pod pojmom environmentálna charakteristika rozumieme technickú špecifikáciu, vlastnosť alebo úroveň environmentálneho profilu produktu, teda tovarov, služieb a stavebných prác, ktoré znižujú jeho negatívny účinok na životné prostredie, a to v priebehu celého životného cyklu. Je to tiež ľubovoľné označenie produktu, ktoré potvrdzuje splnenie určitých environmentálnych vlastností. Označením môže byť znak, symbol alebo písomná identifikácia.⁴⁹

Environmentálne charakteristiky je možné využiť v priebehu celého procesu verejného obstarávania, pričom uvedené vyplýva ako z európskych, tak aj národných predpisov o verejnom obstarávaní. Tvorí ich Európska komisia a sú vytvorené tak, aby ich bolo možné vložiť priamo do súťažných podkladov. Tým, že environmentálne charakteristiky sú v súlade so *Zmluvou o založení európskeho spoločenstva*⁵⁰, dodržiavajú zásady vnútorného trhu a tým spĺňajú príslušnú európsku legislatívu. Pri uplatňovaní zeleného obstarávania sa

⁴⁸ Ibidem

⁴⁹ SAŽP: *Zelené verejné obstarávanie – Metodická príručka pre verejných obstarávateľov a obstarávateľov*. Bratislava. 2014. s. 17

⁵⁰ Zmluva o založení Európskeho Spoločenstva, konsolidované znenie (C 321 E , 29/12/2006)

nevyhnutne vyžadujú také produkty, respektíve výrobky a služby, ktoré sú šetrné k životnému prostrediu. Takéto produkty sa vyznačujú určitými environmentálnymi charakteristikami. Práve tie sú zadávateľom zákazky zadané na základe vopred stanovených potrieb a požiadaviek organizácie.⁵¹ V praktickej časti bližšie uvádzame, čo predstavuje uplatňovanie environmentálnych charakteristík v praxi.

3.1. Jednotné európske environmentálne charakteristiky

Koncept zeleného verejného obstarávania sa opiera o to, aby boli jasné, overiteľné, odôvodniteľné a ctižiadosťivé environmentálne charakteristiky pre výrobky a služby založené na princípe životného cyklu a vedeckej vedomostnej základni. Európska komisia na európskej úrovni vytvorila odporúčané environmentálne charakteristiky pre vybrané skupiny produktov. Tieto environmentálne charakteristiky sú jednotné a zároveň sú pravidelne aktualizované. Za účelom jednotnej a transparentnej realizácie a jednotného monitorovania dosiahnutej úrovne v členských štátoch sa vytvorili charakteristiky zeleného verejného obstarávania v celej Európskej Únii.⁵²

Environmentálne charakteristiky sú primárne založené na údajovej základni a na súčasných kritériách environmentálnej značky. Ďalej sú založené na základe získaných informácií od zainteresovaných strán priemyslu, spoločnosti a členských štátov. Základňa údajov využíva vedecké informácie a dáta, ktoré sú verejné a sprístupnené, prijíma prístup životného cyklu a zapája zainteresované subjekty. Sú navrhnuté tak, aby mohli byť priamo vložené do súťažných podkladov. Nesmieme vylúčiť obozretnosť, preto treba brať do úvahy národnú legislatívu.

Poznáme dve základné kategórie, a to základné a rozšírené charakteristiky. Základné, teda kľúčové charakteristiky sa zameriavajú na najvýznamnejšie environmentálne vplyvy.

⁵¹ SAŽP *Zelené verejné obstarávanie – Metodická príručka pre verejných obstarávateľov a obstarávateľov*. Bratislava. 2014. s. 17

⁵² Ibidem

Určené sú pre ktoréhokoľvek verejného obstarávateľa a obstarávateľa, ktorý chce a bude uplatňovať zelené verejné obstarávanie v praxi.⁵³

Rozšírené, teda tie komplexné, sú určené pre organizácie, ktoré majú v záujme nákup najlepších environmentálnych produktov dostupných na trhu a ich využitie by mohlo znamenať ďalšie administratívne úsilie. Taktiež to môže spôsobiť zvýšenie nákladov v porovnaní s inými produktmi, ktoré plnia rovnakú funkciu. Za zelené zákazky v rámci zeleného verejného obstarávania považujeme tie, pri ktorých bola zohľadnená aspoň jedna environmentálna charakteristika.⁵⁴

3.2. Kategórie environmentálnych charakteristík a možnosti ich uplatňovania vo verejnom obstarávaní

Úlohou verejných obstarávateľov je získať z finančných prostriedkov čo najvyššiu úžitkovú hodnotu pri tom, čo obstarávajú. Týmto je dodržaná zákonná zásada hospodárnosti pri vynakladaní finančných prostriedkov. Získanie najvyššej úžitkovej hodnoty nevyhnutne neznamená orientáciu na najlacnejšiu ponuku. Znamená to vybrať najlepšiu ponuku v rámci stanovených parametrov, pri ktorých berieme do úvahy aj kvalitu, účinnosť, efektívnosť, vhodnosť na daný účel, a pritom stále dbať aj na ochranu životného prostredia. V skutočnosti však verejní obstarávatelia a obstarávatelia veľmi prihliadajú na zákazky s čo najnižšou cenou pri nakladaní so štátnymi finančnými prostriedkami. Ochranu životného prostredia posudzujeme s ostatnými parametrami ako rovnocenný aspekt pri zadávaní takýchto zákaziek.⁵⁵

Environmentálne charakteristiky do verejného obstarávania začleňujeme niekoľkými spôsobmi, a to tak, aby ostala zároveň dodržaná zhoda s európskymi a národnými právnymi predpismi. Nemožno pritom zabúdať na základné princípy obstarávania, ktoré musia byť

⁵³ Ibidem

⁵⁴ Ibidem

⁵⁵ Ibidem, s. 21

súčasne dodržané. Hovoríme o rovnakom zaobchádzaní s uchádzačmi, nediskriminácii uchádzačov alebo záujemcov, transparentnosti, hospodárnosti a efektívnosti.

Právne predpisy, ktoré sa vzťahujú na verejné obstarávanie, umožňujú začlenenie environmentálnych charakteristík v procese zadávania zákazky v rámci opisu predmetu zákazky, technických špecifikácií, podmienok účasti vo verejnom obstarávaní, kritérií na hodnotenie ponúk a podmienok realizácie zákazky.⁵⁶

Zelené obstarávanie nám pomáha riešiť problémy v rovine environmentalistiky prostredníctvom znižovania emisií toxických a skleníkových plynov. Pri voľbe výberu zelených produktov a služieb sa do prostredia uvoľní menej nebezpečných látok. Prospieva to k zachovaniu prírodných zdrojov a zároveň súčasne znižuje zdravotné riziká. Takýmto ekologickým obstarávaním môžu nie—len orgány verejnej správy, ale aj obchodné spoločnosti súkromného sektoru prispieť k znižovaniu emisií a súčasne tak prispieť k zlepšeniu a naplneniu svojich environmentálnych cieľov.⁵⁷ V súčasnej dobe sa značný počet súkromnoprávných obchodných spoločností spolupodieľa na globálnom znižovaní emisií.

V roku 2008 bola vytvorená Európskou komisiou príručka pre verejných obstarávateľov a obstarávateľov s názvom *Training Toolkit for Green Public procurement*⁵⁸. Uvedená príručka definuje kľúčové a rozšírené environmentálne charakteristiky, ktoré sú primárne pre zelené verejné obstarávanie, na najvýznamnejšie environmentálne vplyvy. V súčasnosti je zadefinovaných 19 kategórií:

- počítače a monitory,
- kopírovací papier,
- interiérové zariadenie,
- zobrazovacie zariadenia,

⁵⁶ Ibidem

⁵⁷ TKÁČ J., SLOBODNÍKOVÁ M., *Zelené verejné obstarávanie v aplikačnej praxi*: Bratislava. Wolters Kluwer. 2020. s. 42. ISBN 9788057102076

⁵⁸ European Commision, Environment, Green public procurement. GPP Training Toolkit.

Dostupné na: https://ec.europa.eu/environment/gpp/toolkit_en.htm (citované dňa 11.5.2023)

- elektrická energia,
- elektronické a elektrické zariadenie používané v zdravotnej starostlivosti,
- nábytok,
- potraviny, služby hromadného stravovania a predajné automaty,
- návrh, výstavba a správa kancelárskych budov,
- údržba verejného priestoru,
- projektovanie, výstavba a údržba ciest,
- náterové farby, laky a vodorovné dopravné značenie,
- zdravotno-technické armatúry,
- textilné výrobky a služby,
- osvetlenie pozemných komunikácií a dopravná signalizácia,
- cestná doprava,
- splachovacie záchody a pisoáre,
- infraštruktúra odpadových vôd,
- ohrievače vody.

4. Aplikácia zeleného verejného obstarávania vo vybraných krajinách Európskej únie na celoštátnej úrovni

V roku 2003, Európska únia vyzvala Oznámením Komisie Európskeho parlamentu a Rady s názvom *Integrovaná produktová politika*⁵⁹ členské štáty, aby vypracovali národné akčné plány (**d'alej len „NAP“**) pre ekologizáciu verejného obstarávania. NAP mali byť verejne dostupné a mali obsahovať vtedajšiu existujúcu situáciu a jej posúdenie. Následne mali byť stanovené ambiciózne ciele na nasledujúce tri roky. Špecifikované mali byť taktiež aj opatrenia, ktoré sa mali prijať na dosiahnutie týchto cieľov. NAP nie sú právne záväzné. Poskytujú však istý impulz pre proces zvyšovania vykonávania a proces

⁵⁹ European Parliament resolution on the communication from the Commission to the Council and the European Parliament on Integrated Product Policy — Building on Environmental Life-Cycle Thinking (COM(2003) 302 — C5-0550/2003 — 2003/222

informovanosti o ekologickejšom verejnom obstarávaní. Členské štáty teda majú možnosť si vybrať také možnosti, ktoré im najlepšie vyhovujú. Táto kapitola bližšie približuje NAP vo vybraných členských štátoch Európskej únie, vrátane Slovenskej republiky. V tejto časti popisujeme súčasné postupy zeleného verejného obstarávania v každej z vybraných krajín, vrátane riadenia, právny rámec, podporné systémy pre implementáciu politiky a monitorovanie. Pre komparáciu so Slovenskom sme si vybrali členské štáty Európskej únie, Švédsko, Nemecko a Estónsko.

Slovenskej republike sa venujeme v porovnaní s ostatnými krajinami v tejto kapitole podrobnejšie, nakoľko považujeme za dôležité chronologicky opísať vývoj situácie a vývoj implementácie aspektov udržateľnosti.

4.1. Slovensko

Samotný vývoj a pokrok zeleného verejného obstarávania sa sleduje každoročným monitorovaním. Hodnotí sa pritom úroveň uplatňovania zelených zákaziek. Aj napriek tomu, že doposiaľ zistené informácie nehovoria o veľkej sláve zeleného verejného obstarávania. Štát má stále snahu o uplatnenie zelených zákaziek čoraz viac. Nemožno upustiť zo stanovených cieľov, treba sa len neustálymi malými krokmi pokúšať o dosiahnutie vytýčených cieľov.

Zelené verejné obstarávanie možno sledovať v podmienkach Slovenskej republiky už od roku 2001. V tom roku zaznamenávame úplne prvotný podnet. Vtedajší minister životného prostredia dal príkaz, aby sa do verejného obstarávania zaradilo označenie *environmentálne vhodný výrobok*, a to na všetky výrobky, ktoré majú zabezpečiť prevádzku ministerstva a podriadených organizácií.

Obrázok 2 ⁶⁰



Environmentálne vhodný produkt je národná environmentálna značka. Spadá pod vlastníctvo Ministerstva Životného Prostredia Slovenskej Republiky (ďalej len „MŽP SR). Vo vrchnej časti môžeme vidieť nápis „Environmentálne vhodný produkt“. V spodnej polovici je uvedené identifikačné číslo Oznámenia MŽP SR. Podľa tohto čísla bol predmetný výrobok posudzovaný. Takáto značka je udelená výrobkom alebo službám, ktoré vyhovujú stanoveným osobitným podmienkam podľa Oznámenia MŽP SR pre príslušnú skupinu produktov. Produkty sú testované na prítomnosť ťažkých kovov a zdraviu škodlivých látok, na vplyv výroby a samotného výrobku, pričom sa prihliada na znečistenie vody, ovzdušia, poškodenia ozónovej vrstvy a taktiež je zohľadnený pôvod suroviny, z ktorej bol výrobok vyrobený.⁶¹

Environmentálne značky sa udeľujú konkrétnym produktom alebo službám a environmentálne značky sa môžu používať ako súčasť technických špecifikácií, kritérií na vyhodnotenie ponúk a zmluvných podmienok.⁶² Pravidlá používania environmentálnych značiek sú stanovené v článku 43 Označenia v rámci Smernice o verejnom obstarávaní 2014/24.⁶³

V dôsledku vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie v roku 2004 bol na území Slovenskej republiky prvým vypracovaným akčným plánom v zmysle výzvy zo strany Európskej únie, *Národný akčný plán pre zelené verejné obstarávanie v Slovenskej republike na roky 2007 – 2010* (ďalej len „**NAP GPP 1**“). Vládou Slovenskej republiky

⁶⁰ MŽP SR. Starostlivosť o ŽP – *Environmentálne označovanie produktov*. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/environmentalne-temy/starostlivost-o-zp/dobrovolne-nastroje-environmentalnej-politiky/environmentalne-oznacovanie-produktov> (citované dňa 12.7.2023)

⁶¹ Ibidem

⁶² NORDIC GUIDELINE – GREEN PUBLIC PROCUREMENT. How to use environmental management systems and ecolabels in EU tender. Nordic Council of Ministers. 2017. s. 8

⁶³ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/24/EÚ o verejnom obstarávaní a o zrušení smernice 2004/18/ES (Ú. v. EÚ L 94, 28.3.2014)

bol schválený Uznesením Vlády Slovenskej republiky č. 944/2007 zo dňa 7. novembra 2007. Prvý slovenský akčný plán vychádzal najmä z odporúčaní Európskej komisie a jeho cieľom bola snaha zlepšiť a zachytiť environmentálne správanie vo verejnom sektore. Do roku 2010 sa mala dosiahnuť priemerná úroveň zadávania zelených zákaziek, vytýčená Európskou komisiou v roku 2008 v Oznámení Európskej Komisie (KOM(2008)400) zo dňa 16.7.2008. Prieskum z roku 2010 potvrdil, že vytýčený cieľ bol úspešne dosiahnutý.⁶⁴

Z hodnotenia NAP GPP⁶⁵ vyplývajú nasledovné údaje v tabuľke. Stav uplatňovania monitorovalo Ministerstvo životného prostredia v kooperácii spolu so Slovenskou agentúrou životného prostredia. Tieto orgány štátnej správy každoročne realizovali prieskum prostredníctvom dotazníka, ktorého hodnotili úroveň a prínos zeleného verejného obstarávania (ďalej len „GPP“). Úroveň GPP sa vyhodnocovala na základe 2 indikátorov:

- **Indikátor 1:** % GPP z celkového verejného obstarávania vo väzbe na počet zákaziek,
- **Indikátor 2:** % GPP z celkového verejného obstarávania vo väzbe na hodnotu zákaziek.

Obrázok 3

Prehľad uplatňovania GPP v rámci NAP GPP 1

NAP GPP 1 2007-2010	Indikátor 1	Indikátor 2
2007	11,50%	4,30%
2008	4,98%	39,84%
2009	11,16%	27,91%
2010	9,83%	50,95%

⁶⁴ SAŽP: *Zelené verejné obstarávanie* – Metodická príručka pre verejných obstarávateľov a obstarávateľov. Bratislava. 2014. s. 15

⁶⁵ Vyhodnotenie Národného akčného plánu pre zelené verejné obstarávanie v SR na roky 2007 až 2010. Dostupné na: https://hsr.rokovania.sk/data/att/107633_subor.doc . (Citované dňa: 14.7.2023)

V roku 2006, ešte pred prijatím NAP GPP 1 sa uplatňovalo GPP na úrovni 1%. Máme za to, že vzhľadom k dobrovoľnému režimu uplatňovania GPP sú výsledky z hodnotenia obsiahnuté v tabuľke každoročne kolísavé. Avšak prvým národným akčným plánom sa sledovali prvotné kroky a snahy o zvýšenie úrovne zadávania zelených zákaziek. V roku 2010 však sledujeme, že sa vzhľadom na indikátor 2 podarilo dosiahnuť úroveň uplatňovania GPP nad 50 %. Vytýčený cieľ sa požaduje za splnený.

Následne bol v roku 2011 vypracovaný ďalší akčný plán - *Národný akčný plán pre zelené verejné obstarávanie v SR na roky 2011 – 2015 (NAP GPP II)*, ktorý vychádzal zo strategických medzinárodných dokumentov a z doposiaľ dosiahnutej úrovne v rámci zeleného verejného obstarávania v Slovenskej republike za predchádzajúce obdobie. V poradí druhý akčný plán bol schválený Vládou Slovenskej republiky uznesením č. 22/2012 zo dňa 18. januára 2012. Cieľom bolo, aby sa do roku 2015 dosiahlo naplnenie 65 % úrovne uplatňovania zeleného verejného obstarávania v Slovenskej republike v rámci ústredných orgánov štátnej správy a naplnenie 50 % v rámci samosprávnych krajov a miest.⁶⁶ Aby sa dovŕšilo dosiahnutie tohto strategického cieľa, boli ustanovené ďalšie tri paralelné ciele, a to:

- šírenie odborného povedomia verejných obstarávateľov a obstarávateľov o problematike zeleného verejného obstarávania v podmienkach Slovenskej republiky
- dovŕšiť posilnenie v uplatnení environmentálnych charakteristík vo verejných zákazkách,
- vyhodnotiť úroveň dosiahnutej úrovne zeleného verejného obstarávania v Slovenskej republike vo väzbe na požiadavky Európskej komisie.⁶⁷

Uznesením Vlády Slovenskej republiky č. 590 zo dňa 14. decembra 2016 bol schválený v poradí tretí akčný plán, a to *Národný akčný plán pre zelené verejné obstarávanie v SR na roky 2016 – 2020 (NAP GPP III)*. Účelom tohto akčného plánu bolo dosiahnutie 50 %

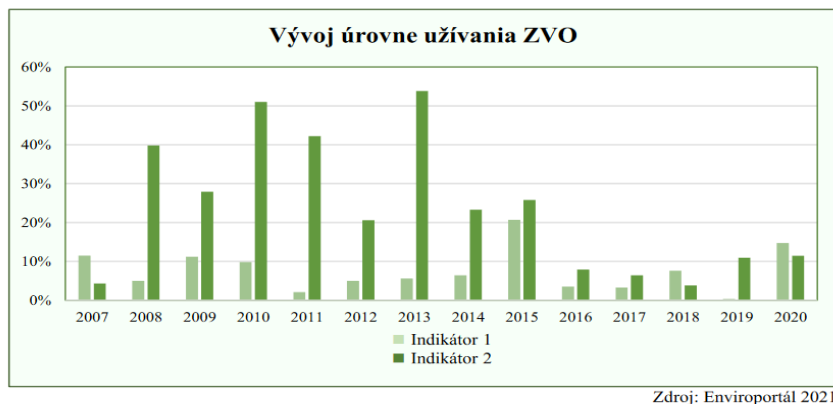
⁶⁶ SAŽP *Zelené verejné obstarávanie – Metodická príručka pre verejných obstarávateľov a obstarávateľov*. Bratislava. 2014. s. 15

⁶⁷ TKÁČ J., SLOBODNÍKOVÁ M. *Zelené verejné obstarávanie v aplikačnej praxi*. Walters Kluwer. 2020. s. 1040. ISBN 9788057102076

podielu zelených zákaziek zrealizovaných orgánmi štátnej správy. Hodnotenie, ktoré vychádzalo z prieskumu, v ktorom bola zapojená len zhruba pätina dotknutých verejných inštitúcií, uvádza, že v roku 2020 bola dosiahnutá nízka úroveň zeleného verejného obstarávania.⁶⁸ Z údajov vyplývalo, že úroveň zrealizovaných zelených zákaziek bola na úrovni 31,58 % zo stanoveného 50-percentného cieľa. Nemožno však opomenúť fakt, že v medziročnom porovnaní ide o naozaj priaznivejší výsledok v porovnaní s predchádzajúcim obdobím, kedy bola dosiahnutá úroveň iba 3,6 %. MŽP SR odporúčalo viaceré návrhy na zlepšenie, ako napríklad zintenzívniť vzdelávanie verejných obstarávateľov, presadiť zmenu dobrovoľného prístupu k uplatňovaniu zeleného verejného obstarávania na povinnosť, alebo znížiť administratívne zaťaženie.⁶⁹

Nasledujúci graf znázorňuje vývoj zeleného verejného obstarávania na základe 2 indikátorov od roku 2007 – 2020.

Graf 1



Vzhľadom k nie úplne priaznivým výsledkom z minulých období sa aktuálne snažíme o dodržanie cieľu programu *Stratégie environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030*. Čelíme klimatickej kríze a problémom spôsobeným našou činnosťou, respektíve nečinnosťou. Víziou daného dokumentu je dosiahnuť udržateľné hospodárstvo, zlepšiť tým kvalitu našich životov, zvýšiť ochranu životného prostredia a minimalizovať

⁶⁸ Ibidem

⁶⁹ MŽP SR, Tlačové správy – júl 2021, *V zelenom verejnom obstarávaní sa Slovensko polepšilo. 14.7.2021.* (citované dňa 8.7.2023) Dostupné na: <https://www.minzp.sk/spravy/v-zelenom-verejnom-obstaravani-slovensko-polepsilo.html>

využívanie neobnoviteľných zdrojov. Priorizovanými oblasťami sú odpadové hospodárstvo, kvalita ovzdušia a ochrana biotopov.⁷⁰

Slovensko plánuje znížiť emisie skleníkových plynov v sektore obchodovania s emisiami o 43 % a mimo tohto sektoru minimálne o 20 %. Taktiež sa má zvýšiť miera recyklácie komunálneho odpadu na 60 %, aj vrátane opätovného použitia. Miera skládkovania sa zníži na menej ako 25 %. Zelené verejné obstarávanie má pokrývať aspoň 70 % z celkového verejného obstarávania a taktiež sa bude podporovať aj zelená inovácia. Čo sa energetického priemyslu týka, výroba elektriny a tepla bude postupne tlmená. Na všetky druhy obnoviteľných zdrojov sa vypracujú a príjmu kritériá udržateľného využívania. Zlepší a posilní sa aj ochrana biodiverzity, čo spočíva v prepracovaní systému chránených území a ochranných pásiem. Taktiež sa zvýši kontrola ťažby dreva. V neposlednom rade sa zvýši dôraz na šírenie osvetu a edukácie vo verejnej správe v rámci environmentálnej výchovy.⁷¹

V oblasti odpadového hospodárstva zaznamenávame významný míľnik pre hlavné mesto Slovenska - Bratislavu. Spoločnostiam OLO a.s. a MH Teplárenský holding, a.s. sa podarilo uskutočniť, aby sa na zásobovanie hlavného mesta umožnilo využívať energiu z odpadu. Nezávislosť mesta od zemného plynu sa posilňuje v postupnom oslobodení sa od používania fosílnych palív. Výrazne sa tým znižujú emisie CO₂ pri výrobe tepla. Z pohľadu infraštruktúry to bol náročný projekt na realizáciu. Projekt KVET predstavuje ekologické riešenie pre Bratislavu. Odpad, ktorý ráno vyhodíme, bude možné už večer využiť v podobe tepla a teplej vody. Vnímame to ako dôležitý krok, ktorý prispieva k udržateľnosti. Z novovzniknutých príjmov, ktorú budú s týmto projektom spojené, môže spoločnosť OLO investovať do ďalšieho rozvoja odpadového hospodárstva.⁷²

Čo sa skládkovania a verejných obstarávateľov týka, sledujeme zmenu v legislatíve. Začiatkom roka 2023, v mesiaci január sa dôslednejšie zosúladiť **Zákon č. 79/2015 Z. z.**

⁷⁰ MŽP SR. *Zelenšie Slovensko*. Stratégia environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030. 2019. s. 5 Dostupné na: https://www.minzp.sk/files/iep/03_vlastny_material_envirostrategia2030_def.pdf (citované dňa 3.7.2023)

⁷¹ Ibidem

⁷² HLAVNÉ MESTO SR BRATISLAVA. *Energia z odpadu už vykuruje bratislavské domácnosti*. Uverejnené dňa 3.7.2023 Dostupné na: <https://www.bratislava.sk/blog/energia-z-odpadu-uz-vykuruje-bratislavske-domacnosti> (citované dňa 19.7.2023)

o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. K zosúladieniu dochádza s európskymi smernicami o nakladaní s odpadom⁷³ a aj s rozsudkom Súdneho dvora EÚ vo veci *Malagrotta*.⁷⁴ Zmena má vplyv na samosprávy. Vzniká však akási právna neistota, pretože sa samosprávy dostávajú do mimoriadnej situácie, nie vlastným zavinením. Je umožnené skládkovať iba taký odpad, ktorý bude spĺňať predpísané parametre biologickej stability.

Za rok 2021 sa monitorovala úroveň uplatňovania GPP na Slovensku. Sledovali sa celkové počty a hodnoty nadlimitných, podlimitných a zákaziek s nízkou hodnotou v členení na tovary, služby a stavebné práce. Oslovilo sa 4 270 verejných inštitúcií, čo predstavovalo orgány štátnej správy a im podriadené organizácie, samosprávne kraje a nimi zriadené organizácie, mestá a obce. Do dotazníkového prieskumu sa zapojilo 749 subjektov, čo predstavovalo len 17,5 %. ⁷⁵

V roku 2021 bola v rámci Indikátora 1 dosiahnutá úroveň 5,14 % a v rámci indikátora 2 17,7 %.

Sledovanie pokroku GPP je vykonávané každoročným monitorovaním, ktorým sa hodnotí úroveň uplatňovania GPP na základe dvoch kvantitatívnych indikátorov, a to:

- Indikátor 1: percentuálny podiel GPP z celkového verejného obstarávania vo väzbe na počet zákaziek za kalendárny rok,
- Indikátor 2: percentuálny podiel GPP z celkového verejného obstarávania vo väzbe na hodnotu zákaziek (v eurách bez DPH) za kalendárny rok.

Nasledujúce grafy uvádzajú sledovanie pokroku GPP vzhľadom na spomínané 2 indikátory.

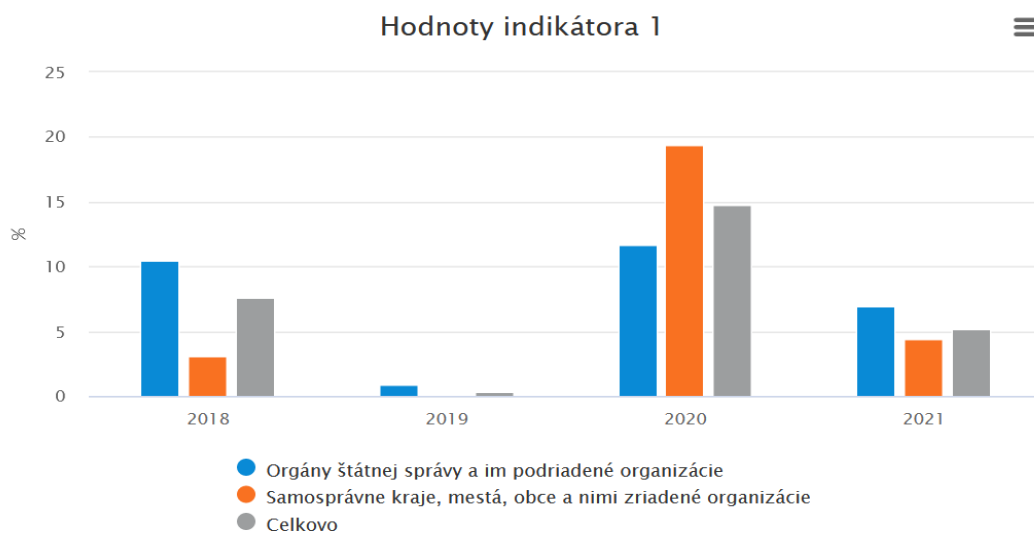
⁷³ Smernica Rady 1999/31/ES z 26. apríla 1999 o skládkach odpadov, vestník č. L 182 zo dňa 16/07/1999 S. 0001 - 0019; Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/98/ES z 19. novembra 2008 o odpade a o zrušení určitých smerníc

⁷⁴ Súdny dvor EÚ, rozsudok C-323/13 z 15. októbra 2014, Európska komisia proti Talianskej republike ("*Malagrotta*")

⁷⁵ MŽP SR. Enviroportál. *Správa o stave životného prostredia Slovenskej republiky v roku 2021*. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/spravy/detail/11577?p=11401> (citované dňa 30.7.2023)

Graf 2

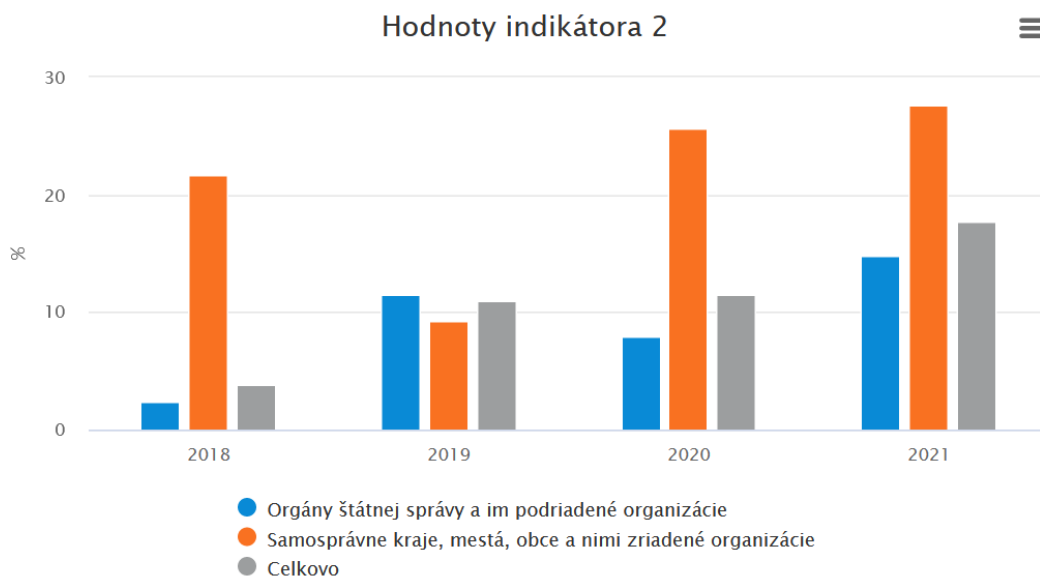
Hodnoty indikátora 1 úrovne uplatňovania GPP v SR v rámci rokov 2018 – 2021 v členení na orgány štátnej správy a im podriadené organizácie a na samosprávne kraje, mestá, obce a nimi zriadené organizácie



Zdroj: SAŽP

Graf 3

Hodnoty indikátora 2 úrovne uplatňovania GPP v SR v rámci rokov 2018 – 2021 v členení na orgány štátnej správy a im podriadené organizácie a na samosprávne kraje, mestá, obce a nimi zriadené organizácie



Zdroj: SAŽP

Na základe vyhodnotenia uplatňovania GPP sa ambiciózny cieľ stanovený v Envirostratégii 2030 zatiaľ nedarí dosiahnuť.

Úroveň uplatňovania GPP za rok 2021 sa hodnotila najmä v rámci obstarávania tovarov, služieb a stavebných prác, ktoré spadajú do 20 produktových skupín. Európska komisia pre ne vytvorila a pravidelne aktualizuje tzv. environmentálne charakteristiky, ktoré je možné priamo využiť v súťažných podkladoch verejného obstarávania.⁷⁶

Graf 4

Percentuálne vyjadrenie počtu zelených a nezelených zákaziek v produktových skupinách v rámci subjektov zúčastnených na monitorovaní v roku 2021 v nadväznosti na Indikátor 1

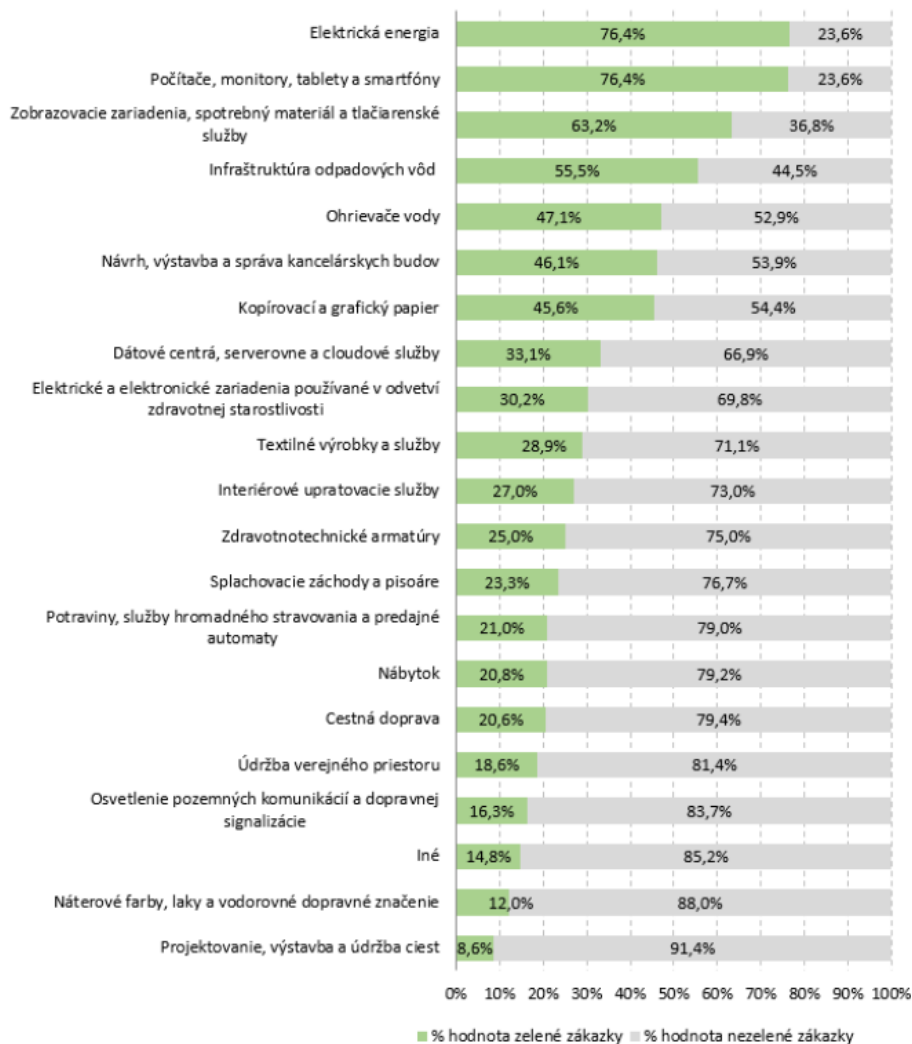


Zdroj: SAŽP

⁷⁶ MŽP SR. Enviroportál. *Správa o stave životného prostredia Slovenskej republiky v roku 2021*. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/spravy/detail/11577?p=11401> (citované dňa 30.7.2023)

Graf 5

Percentuálne vyjadrenie hodnoty zelených a nezelených zákaziek v produktových skupinách v rámci subjektov zúčastnených na monitorovaní v roku 2021 v nadväznosti na Indikátor 2



Zdroj: SAŽP

Z doposiaľ uvedených údajov vyplýva, že sa Slovenská republika nevyhýba problematike ochrany životného prostredia. V teoretickej rovine síce dosahujeme prijímanie rôznych národných akčných a strategických plánov, avšak dosahovanie úrovne vymedzených cieľov na celoštátnej úrovni je náročnejšie. Prispela by vynútiteľnosť zákonom k lepším výsledkom? Máme za to, že pokiaľ Európska únia vydáva len odporúčenia s dobrovoľným charakterom, nikdy nebudeme ako krajina dostatočne plniť stanovené ciele a nikdy nebudeme dostatočne čeliť klimatickým zmenám.

4.2. Švédsko

Táto časť je venovaná severskej krajine – Švédsku. Oficiálne Švédske kráľovstvo je podľa rozlohy najväčšou krajinou v severnej Európe, treťou najväčšou krajinou v Európskej únii a piatou najväčšou krajinou v Európe. Hlavným mestom je Štokholm. Škandinávске krajiny majú dosiahnutú vysokú životnú úroveň vo svojich krajinách a slúžia ako dobrý príklad pre zlepšenie fungovania aj v našej republike. Avšak čo sa implementácie zeleného verejného obstarávania týka, stále ani táto Škandinávská krajina nepredstavuje úplne uspokojujúcu mieru uplatňovania. Príklad si však môžeme ako krajina brať z doposiaľ dosiahnutých pozitív, ktoré uvádzame nižšie v tejto časti.

Vo Švédsku tvorilo verejné obstarávanie v roku 2020 približne 17 % HDP.⁷⁷

V roku 2019 švédsky verejný nákup vyprodukoval viac ako 23 miliónov ton emisií skleníkových plynov. Verejné nákupy realizovali :

- z 68 % obce,
- z 19 % kraje,
- z 11 % štát vláda.⁷⁸

Konštrukcia a sektory dopravy predstavujú približne 48 % a 6 % obstarávania a patria medzi najväčší prispievatelia k emisiám z verejného obstarávania. Takmer 50 % vplyvu obcí na klímu je generovaných ich obstarávaniami spojenými s budovami, majetkom, pozemkami a dopravou.⁷⁹ Vo všeobecnosti majú švédski obstarávatelia veľkú voľnosť v tom, ako formulujú svoje výzvy na predkladanie ponúk, ktoré môžu alebo nemusia zahŕňať environmentálne kritériá. Švédsky Zákon o verejnom obstarávaní z roku 2016⁸⁰ podporuje environmentálne hľadiská pri verejnom obstarávaní.

⁷⁷ SEI. *Green Public Procurement: a key to decarbonizing construction and road transport in the EU*. Stockholm Environment Institute. Stockholm. 2023. s. 21

⁷⁸ Ibidem

⁷⁹ Ibidem

⁸⁰ Swedish Public Procurement Act, (2016). Dostupné na: <https://www.konkurrensverket.se/globalassets/dokument/informationmaterial/rapporter-och-broschyer/informationmaterial/swedish-public-procurement-act.pdf>

Nový zákon, ktorý vstúpil do platnosti v roku 2022, vyžaduje, aby všetky stavebné spoločnosti uvádzali klimatický vplyv všetkých nových budov. Od roku 2015 švédska správa dopravy tiež vyžaduje používanie výpočtu na základe LCA prostredníctvom vlastného vyvinutého nástroja pre projekty v hodnote 5 miliónov EUR alebo viac.⁸¹ Okrem toho Správa dopravy zaviedla systém bonusov na odmeňovanie projektov s nižšími emisiami skleníkových plynov.

Výsledkom rozptýleného prístupu Švédska ku GPP je situácia, v ktorej sa švédski úradníci obstarávania z miestnych orgánov môžu rozhodnúť, či si vypracujú svoje vlastné kritériá, alebo použijú kritériá vyvinuté švédskou agentúrou pre obstarávanie alebo komisie Európskej únie. Prieskum odhalil nedostatok následného zaznamenávania GPP po zadaní zákaziek. Napríklad *Smernica o čistých a energeticky účinných vozidlách cestnej dopravy*⁸² zatiaľ nemá žiadne overovacie, následné alebo sankčné mechanizmy za nedodržanie zákona. Nedostatok monitorovania a následných opatrení v súvislosti so zmluvami sťažuje meranie využívania a účinnosti úsilia GPP.⁸³

Neexistuje žiadne všeobecné monitorovanie postupov verejného obstarávania zahŕňajúcich zelené kritériá z celkového objemu obstarávania na vnútroštátnej úrovni. Existujú však príklady štúdií s obmedzeným rozsahom. Napríklad Národná agentúra pre verejné obstarávanie vypracovala menšiu štúdiu na základe približne 600 súťažných podkladov pre 30 vybraných skupín produktov. Výsledok ukázal, že 90 % analyzovaných súťažných podkladov obsahovalo nejakú formu environmentálneho kritéria, či už kritérií Národnej agentúry pre verejné obstarávanie alebo kritérií vypracovaných obstarávateľom.⁸⁴

⁸¹ Trafikverket. *Klimatkalkyl – infrastrukturens klimatpåverkan och energianvändning i ett livscykelperspektiv*. Trafikverket; 2020. Dostupné na: <https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/miljo---for-dig-i-branschen/minskad-klimatpaverkan/Klimatkalkyl/> (citované dňa 29.7.2023)

⁸² Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1161, ktorou sa mení smernica 2009/33/ES o podpore ekologických a energeticky úsporných vozidiel cestnej dopravy (Ú. v EÚ L 188, 12.7.2019)

⁸³ SEI. *Green Public Procurement: a key to decarbonizing construction and road transport in the EU*. Stockholm Environment Institute. Stockholm. 2023. s. 22

⁸⁴ CIRCABC. Green Public Procurement. National Action Plans. *GPP NAPS MAY 2023*. Dostupné na: <https://circabc.europa.eu/ui/group/44278090-3fae-4515-bcc2-44fd57c1d0d1/library/8c778517-c451-4239-8e0c-949d64914c5b/details> (citované dňa 29.7.2023) s. 57

Na podporu implementácie stratégie obstarávania Švédska agentúra pre obstarávanie vyvinula niekoľko nástrojov. Patria sem:

- online nástroj na vyhľadávanie kritérií GPP (obsahuje databázu kritérií pre rôzne kategórie produktov s tromi úrovňami ambícií),
- služba analýzy rizík (podrobne uvádza, kde v dodávateľskom reťazci predstavujú rôzne produkty vyššie sociálne a environmentálne riziká),
- nástroj LCC - Life Cycle Costing (umožňuje používateľom vypočítať náklady na produkt alebo službu počas celého životného cyklu, zahŕňa priamo environmentálne hľadiská, umožňuje používateľom pochopiť náklady, spotrebu energie, napríklad počas životného cyklu produktu).⁸⁵

Švédsky environmentálny inštitút a Švédska správa dopravy nezávisle vyvinuli výpočtové nástroje s použitím všeobecných údajov, ktoré dokážu vypočítať klimatický vplyv budov a klimatický vplyv projektov dopravnej infraštruktúry.⁸⁶

4.3. Nemecko

Celým názvom Nemecká spolková republika je jednou z najväčších ekonomík v Európe a predstavuje stredoeurópsky štát. Hlavným mestom je Berlín. Od ekonomickej veľmoci sa očakáva istý prístup zodpovednosti vzhľadom ku klimatickej kríze. Nemecko však do roku 2022 takmer vôbec nezaznamenávalo nijakým spôsobom aspekty udržateľnosti v oblasti zeleného verejného obstarávania.

Všeobecné princípy a právny rámec pre verejné obstarávanie v Nemecku sú stanovené v zákone o verejnom obstarávaní. *Federálny Zákon o zmene klímy*⁸⁷ obsahuje samostatnú časť, kde cieľom verejného sektora je urobiť federálnu správu klimaticky neutrálnou už v roku 2030. Tento zákon tiež stanovuje, že verejné obstarávanie musí

⁸⁵ SEI. *Green Public Procurement: a key to decarbonizing construction and road transport in the EU*. Stockholm Environment Institute. Stockholm. 2023. s. 22

⁸⁶ Ibidem

⁸⁷ Federal Climate Change Act of 12 December 2019, (2019). http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_ksg/englisch_ksg.pdf

uprednostňovať najekologickejšie produkty a služby. *Nemecká stratégia udržateľnosti*⁸⁸, aktualizovaná v roku 2016, zahŕňa program opatrení spolkovéj vlády pre udržateľnosť. Zameriava sa na to, aby sa verejná správa do roku 2030 stala klimaticky neutrálnou. Nešpecifikuje však žiadne ciele týkajúce sa využívania GPP. Program zahŕňa požiadavky na energetickú efektívnosť výstavby a renovácie federálnych nehnuteľností a verejné obstarávanie, ktoré je v súlade s hlavnými princípmi trvalo udržateľného rozvoja. Stratégia uvádza, že je potrebná širšia implementácia trvalo udržateľného obstarávania, ďalší rozvoj a rast v rozsahu školení o všetkých aspektoch trvalo udržateľného rozvoja.⁸⁹

V Nemecku musia federálne úrady pri obstarávaní energeticky náročných produktov a služieb zvážiť náklady životného cyklu. V prípade obstarávania cestných vozidiel musia byť súčasťou kritérií na vyhodnotenie ponúk náklady na životný cyklus vo forme spotreby energie a iných environmentálnych vplyvov, ako napríklad získavanie materiálov. Program opatrení pre udržateľnosť ďalej uvádza, že federálne orgány sa zaviazali získavať výrobky s nemeckou environmentálnou značkou *Modrý anjel* všade, kde je to možné. Značka certifikuje širokú škálu produktov, ktoré musia spĺňať kritériá vyvinuté Nemeckou agentúrou pre životné prostredie. Nemecký systém obstarávania je vysoko decentralizovaný. Podľa jedného odhadu sa:

- 58 % obstarávacej činnosti vykonáva na komunálnej úrovni,
- 30 % na štátnej úrovni,
- 12 % federálne.⁹⁰

16 nemeckých štátov je vo svojich cieľoch politiky obstarávania autonómnych a nevyžaduje sa od nich, aby mali vlastné zákony o obstarávaní. Bavorsko je jedinou spolkovou republikou, ktorá nemá vlastný jedinečný zákon o obstarávaní, a preto podlieha

⁸⁸Die Bundesregierung. *Deutsche Nachhaltigkeitsstrategie 2021*. Dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/resource/blob/998194/1875176/3d3b15cd92d0261e7a0bc8f43b7839/deutsche-nachhaltigkeitsstrategie-2021-langfassung-download-bpa-data.pdf> (citované dňa 30.7.2023)

⁸⁹Beschluss der Bundesregierung *Nachhaltigkeit konkret im Verwaltungshandeln umsetzen – Maßnahmenprogramm Nachhaltigkeit. Monitoringbericht. 2020*. (Nachhaltigkeits Strategie Für Deutschland). Dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/resource/blob/998006/1929120/0044c51c2e1702a490492210f9d262d0/2021-06-14-monitoringbericht-2020-data.pdf?download=1> (citované dňa 30.7.2023)

⁹⁰ SEI. *Green Public Procurement: a key to decarbonizing construction and road transport in the EU*. Stockholm Environment Institute. Stockholm. 2023. s. 26

federálnemu zákonu. Federálne, štátne a miestne vlády spolupracujú ako súčasť *Aliancie pre trvalo udržateľné obstarávanie*. Kooperujú a vymieňajú si informácie, aby podporovali širšie prijímanie postupov udržateľného obstarávania na všetkých vládnych úrovniach.⁹¹

Ako sme už spomínali, až donedávna neboli v Nemecku k dispozícii žiadne celoštátne štatistiky o GPP. V roku 2022 zhromaždil Nemecký federálny štatistický úrad informácie od všetkých obstarávateľov o kritériách udržateľnosti používaných v postupoch zadávania zákaziek, aby si vytvoril obraz o postupoch GPP na celoštátnej úrovni. Zo zozbieraných údajov sa dospelo k záveru, že kritériá udržateľnosti (environmentálne, inovačné a sociálne hľadiská) boli zahrnuté iba v 12,4 % prípadov nahlásených počas tohto obdobia. Predstavovalo to teda 31,5 % celkovej ekonomickej hodnoty zadaných zákaziek. Je teda možné konštatovať, že podiel zaostáva za možnosťami strategického verejného obstarávania. Je to spôsobené tým, že veľké množstvo verejných zákaziek verejného obstarávania, či už nadlimitných alebo podlimitných zákaziek neobsahovalo žiadne kritériá udržateľnosti. Výročná monitorovacia správa obsahuje opatrenia, ako je stupeň implementácie systému hodnotenia pre udržateľné budovy, spotreby energie a podielu obnoviteľnej energie využívané vo federálnych nehnuteľnostiach, emisie CO₂ spôsobené oficiálnymi letmi a podobne.⁹²

4.4. Estónsko

Celým dlhým názvom Estónska republika je štátom severovýchodnej Európy. Je to najsevernejšia a najmenšia krajina z pobaltských krajín. Hlavné mesto je Tallinn. Členom Európskej únie je od roku 2004, tak ako aj Slovenská republika. Preto sme sa rozhodli túto časť venovať krajine Estónsko, aby sme mohli v rámci komparácie popísať zmeny uplatňovania GPP. Úroveň uplatňovania je značne rozdielna, aj keď sme do Európskej únie vstúpili v rovnakom roku.

⁹¹ BMWK & Allianz Für Nachhaltige Beschaffung. *Allianz für Nachhaltige Beschaffung: Jahresbericht 2014* Dostupné na: https://www.bmwk.de/Redaktion/DE/Publikationen/Wirtschaft/allianz-fuer-eine-nachhaltige-beschaffung-2014.pdf?__blob=publicationFile&v=1 (citované dňa 29.7.2023) s. 36

⁹² SEI. *Green Public Procurement: a key to decarbonizing construction and road transport in the EU*. Stockholm Environment Institute. Stockholm. 2023. s. 27

V roku 2020 sa v Estónsku uskutočnilo 8 323 obstarávaní v celkovej hodnote 3,7 miliardy €, čo predstavuje 14 % HDP. Podľa oficiálnych štatistík sa však len 4,5 % z toho považuje za GPP.⁹³ GPP je prevažne dobrovoľné. Výnimku tvoria platné smernice Európskej únie.

Hlavným zodpovedným orgánom za verejné obstarávanie v Estónsku je Ministerstvo financií. Prevádzkuje elektronický register, v ktorom sa zaznamenávajú všetky verejné obstarávania. Avšak za GPP je zodpovedné Ministerstvo životného prostredia, ktoré spolupracuje s Ministerstvom financií na zmenách v registri obstarávania a tým chcú doceliť podporu GPP.

Dôležité je spomenúť, že Estónsko je jedným z mála členských štátov Európskej únie, ktorý nemá žiadne strategické ciele ani národný akčný plán pre GPP. Národný zákon o verejnom obstarávaní v Estónsku uvádza možnosť zahrnúť environmentálne kritériá do obstarávania, ale nevyžaduje ich.⁹⁴ Estónsky program ochrany životného prostredia a využívania environmentálnych zdrojov na roky 2021 – 2025 však obsahuje časť venovanú GPP, ktorá načrtáva nezáväzné ciele GPP na nasledujúce roky, ktoré sa vzťahujú na všetky druhy verejného obstarávania. V súlade s tým národná vláda očakáva výrazný nárast GPP medzi všetkými verejnými obstarávaniami z 3 % v základnom roku 2020 na 25 % v roku 2022 a 30 % v roku 2025.⁹⁵

Estónsky energetický a klimatický plán na rok 2030 zahŕňa požiadavky GPP zo smerníc Európskej únie, týkajúce sa renovácie vládnych budov a podpory čistých a energeticky úsporných cestných vozidiel.

Od roku 2022 Estónsko zaviedlo povinné kritériá GPP pre štyri skupiny produktov:

- kancelársky papier,

⁹³Keskkonnaministeerium. *Keskkonnahoidlikud riigihanked*. 2022. Dostupné na: <https://kliimaministeerium.ee/elukeskkond-ringmajandus/ringmajandus> . (citované dňa 29.7.2023)

⁹⁴ SEI. *Green Public Procurement: a key to decarbonizing construction and road transport in the EU*. Stockholm Environment Institute. Stockholm. 2023. s. 28

⁹⁵Keskkonnaministeerium. *Eesti keskkonnakaitse ja -kasutuse programm 2020–2025*. Keskkonnaministeerium. 2020. Dostupné na: <https://envir.ee/media/5809/download> (citované dňa 29.7.2023)

- čistiace prostriedky a služby,
- nábytok,
- kancelárske vybavenie.⁹⁶

Na jeseň v roku 2022 začalo Estónsko vytvárať povinné kritériá pre ďalších päť skupín produktov, vrátane cestnej a stavebnej výstavby.

Na uľahčenie GPP sú do registra obstarávania zabudované zelené kritériá pre štyri povinné skupiny produktov. Kritériá pre ďalšie skupiny produktov sú vo vývoji. Čo sa edukácie týka, Ministerstvo financií pravidelne vykonáva všeobecné školenia v oblasti obstarávania, ktoré niekedy zahŕňajú sekciu GPP. Za organizáciu školení a podujatí na budovanie kapacít je zodpovedné Ministerstvo životného prostredia. Tieto podujatia však nie sú pravidelné a majú len všeobecný charakter. Obstarávatelia potrebujú a očakávajú, že sa školenia GPP budú viac zameriavať na skupiny produktov.⁹⁷

V registri obstarávania si obstarávateľ môže vybrať vstavané environmentálne kritériá alebo formulovať svoje vlastné. V druhom prípade verejný obstarávateľ rozhodne, či obstarávanie označí ako GPP. Verejné obstarávanie označené ako s environmentálnymi kritériami by sa automaticky zaznamenalo ako „zelené“, čo by umožnilo monitorovanie GPP. Úradníci pre obstarávanie najčastejšie nemajú dostatočné základné znalosti o GPP, preto vynechávajú označenie obstarávania ako GPP, čo GPP vo výsledkoch monitorovania podhodnocuje. Okrem toho register neposkytuje dostatočný prehľad o GPP, pretože systém počíta len so vstavanými alebo samostatne pridanými environmentálnymi kritériami pre udelenie a výber. Pokiaľ obstarávateľ neoznačí ponuky ako GPP, ponuky s ekologickými požiadavkami v technických špecifikáciách alebo zmluvách sa nebudú považovať za GPP. Preto Estónsku chýba jasný prehľad o využívaní GPP. Zistilo sa, že obstarávatelia môžu používať viac ekologických kritérií, ako vedia. Hlavnou hybnou silou využívania GPP je znižovanie nákladov prostredníctvom materiálovej a energetickej účinnosti. Napríklad uchádzači o výstavbu ciest sa môžu snažiť minimalizovať náklady lokálnym získavaním materiálov z blízkych ťažobných lokalít alebo používaním recyklovaných materiálov v

⁹⁶ SEI. *Green Public Procurement: a key to decarbonizing construction and road transport in the EU*. Stockholm Environment Institute. Stockholm. 2023. s. 28

⁹⁷ Ibidem

hlbších vrstvách ciest. Tieto akcie však obstarávateľ nie vždy uznáva ako zelené kritériá a ani sa neobjavujú v registri obstarávania Ministerstva financií ako GPP.⁹⁸

5. Aplikácia zeleného verejného obstarávania na miestnej úrovni

Túto kapitolu sme sa rozhodli venovať podrobnejším príkladom aplikácie zeleného verejného obstarávania a dobrej praxi uplatňovania GPP na miestnej úrovni. Opäť sme sa rozhodli podpornejšie venovať hlavnému mestu Slovenska, teda Bratislave. Považujeme za dôležité, aby sa zvýšila úroveň šírenia osvedčenia v rámci verejnej správy a aby to viedlo k zvýšenej motivácii aj pre ostatné subjekty.

5.1. Bratislava

Hlavné mesto Slovenskej republiky, Bratislava, na účely tejto práce vnímaná ako verejný obstarávateľ, každoročne rozširuje uplatňovanie princípu zeleného, inými slovami, zodpovedného verejného obstarávania. Zámerom je prispievať nielen k efektívnejšiemu zadávaniu zákaziek, ale taktiež aj podporovať ochranu životného prostredia a spoločnosti, v ktorej žijeme. Tieto ciele sú nevyhnutnou súčasťou strategických cieľov Európskej únie, ako aj Slovenskej republiky. Pozitívnu správou je, že sa hlavnému mestu darí prekračovať zákonom stanovené kvóty a tým sa zaradilo do oblasti medzi najaktívnejších obstarávateľov na Slovensku.

Síce zaznamenávame uplatňovanie zodpovedného verejného obstarávania v Bratislave až od roku 2019, odvtedy sa však na ročnej báze usiluje o zvyšovanie počtu zákaziek, v ktorých uplatňuje zodpovedný aspekt. Zo zverejnených výsledkov na platforme internetového portálu mesta Bratislava vieme, že v roku 2021 bolo zadanych už 48

⁹⁸ Ibidem s. 29

zodpovedných zákaziek, z ktorých zákaziek spĺňalo kritériá zelených zákaziek a 22 spĺňalo sociálne kritériá, pričom dokopy v 3 zákazkách bol súbežne použitý aj zelený aj sociálny aspekt.⁹⁹

Obrázok 4

Prehľad zodpovedných zákaziek¹⁰⁰

Prehľad zodpovedných zákaziek		
Rok	Počet zodpovedných zákaziek	Použitie:
2021	48	v 29 bol použitý zelený aspekt a v 22 sociálny
2020	17	v 11 bol použitý zelený aspekt a v 8 sociálny
2019	7	vo všetkých 7 bol použitý zelený aspekt

Hlavné mesto berie úlohu zodpovedného obstarávania vážne. Snaží sa propagovať túto myšlienku a inšpirovať tým aj ostatných nákupcov. Na svojej internetovej stránke zverejňuje prípadové štúdie, kedy pri nákupe a zabezpečovaní vecí verejných sa aplikovali environmentálne aspekty.

5.1.1. Zelené verejné obstarávanie produktov

V rámci prípadovej štúdie *Nákup kancelárskeho papiera a kancelárskych potrieb s ekoznačkou*¹⁰¹ pre potreby magistrátu, mesto Bratislava ako verejný obstarávateľ vyhlásilo v roku 2020 súťaž na dodávateľa v kategórii *kancelársky papier a kancelárske potreby*. Z profilu obstarávateľa vyplývalo, že ide o zákazku na kancelársky papier a

⁹⁹ HLAVNÉ MESTO SR BRATISLAVA, *Zodpovedné verejné obstarávanie*. 2021. Dostupné na: <https://bratislava.sk/mesto-bratislava/transparentne-mesto/verejne-obstaravanie/zodpovedne-verejne-obstaravanie> (citované dňa 8.7.2023)

¹⁰⁰ Ibidem

¹⁰¹ HLAVNÉ MESTO SR BRATISLAVA. *Zodpovedné verejné obstarávanie, dokumenty: Kancelárske potreby*. Uverejnené dňa 13.7.2022. Dostupné na: https://cdn-api.bratislava.sk/strapi-homepage/upload/ZVO_Kancelarske_potreby_230529d86b.pdf (citované dňa 17.7.2023)

kancelárske potreby v období od roku 2020 až 2022. Zákazka sa rozdelila na dve časti, čo predovšetkým umožňovalo malým a sociálnym podnikom sa zapojiť. Z 90 % bola základom pre hodnotenie uchádzačov najnižšia cena. Zvyšných 10 % predstavovalo získanie produktov s ekoznačkou. Uchádzači, ktorí boli držiteľmi certifikátov ekologickej značky, boli vo výhode, pretože im verejný obstarávateľ v takomto prípade pridelil body.

Avšak v tomto kontexte vzniká otázka – prečo sa mesto v pozícii verejného obstarávateľa nerozhodlo uplatniť na vyššie percento zákazky environmentálnu požiadavku ekologickej značky? Máme za to, že síce aj minimálne uplatnenie environmentálnych požiadaviek prispieva k udržateľnosti, avšak prostredníctvom tejto prípadovej štúdie vnímame výraznú absenciu vyššieho uplatnenia a teda menšiu angažovanosť v rámci udržateľnosti. Vzhľadom k aktuálnej vážnej klimatickej situácii je to stále veľmi nízke uplatnenie. Zmena klímy reflektuje naše činy a je nutné a nevyhnutné na nadnárodnej a národnej, takisto aj miestnej úrovni konať. Uplatňovanie dobrovoľného režimu v oblasti zeleného verejného obstarávania je potrebné podchytiť včas.

Pri zadaní rovnakého predmetu zákazky pre účely obstarania kancelárskych potrieb v roku 2021¹⁰² a 2022¹⁰³ bola taktiež environmentálna požiadavka uplatnená iba na 10 % z celkovej zákazky. Z uverejnených informácií síce vyplýva, že išlo o opakovanú zákazku uplatnenú s rovnakou environmentálnou požiadavkou u toho istého dodávateľa, v časovom rozmedzí od roku 2020 do roku 2022, avšak je takýto prístup správny? Za uplynulé obdobie 2 rokov sa zmena klímy rapídne zhoršila. Napriek uplatňovaniu zelenej požiadavky v predmetnom verejnom obstarávaní je táto miera uplatňovania za uplynulé obdobie dvoch rokov dostatočná? Aj keď minimálne uplatňovanie zelených princípov v oblasti verejného obstarávania vie byť prínosné, nemusí byť však dostatočne postačujúce. Pri aktuálnych rýchlych zmenách klímy treba súčasne reagovať a odpovedať na tieto zmeny adaptáciou verejnej správy.

¹⁰² ÚVO. Vestník a registre. Oznámenie 57224 – VZT. Dostupné na: <https://www.uvo.gov.sk/vestnik-a-registre/vestnik/oznamenie/detail/532949?cHash=7d0b71a5958ceabb34a2587543930bbc> (citované dňa 18.7.2023)

¹⁰³ ÚVO. Vestník a registre. Oznámenie 32545 – VZT. Dostupné na: <https://www.uvo.gov.sk/vestnik-a-registre/vestnik/oznamenie/detail/568644?cHash=bbb7b1b79c26f5f1816ab9c94b859a19> (citované dňa 18.7.2023)

V ďalšej prípadovej štúdií zodpovedného verejného obstarávania sa stretávame s prípadom, kedy mesto Bratislava ako verejný obstarávateľ zohľadnil pri nákupe monitorov environmentálny a sociálny aspekt. V roku 2020 sa uskutočnila zákazka s cieľom nákupu LCD monitorov, ktoré sú jednak šetrnejšie k životnému prostrediu. Zároveň nech prispievajú k zdravému pracovnému prostrediu. Požiadavky nákupu obsahovali aj pripomienky k procesu výroby. Je dôležité a nevyhnutné myslieť aj na výrobný proces a aký má výroba dopad na životné prostredie. Monitory označené ekoznačkou EPEAT SILVER sú ekologicky šetrné. Táto ekoznačka je udeľovaná medzinárodnou organizáciou, ktorá nesie názov The Global Electronics Council. Výrobky, ktoré sú označené touto ekologickou značkou zaručujú ekologické riešenie výroby a používania monitorov. Monitory sú vyrábané z recyklovaných materiálov, dbajú na životnosť produktov a sú úsporné. Je to naozaj prínosná kombinácia výroby ekologickejších monitorov, ktoré zohľadňujú aj ekologický aspekt, a zároveň sú šetrnejšie pre ľudí na používanie z hľadiska použitia takých technológií, ktoré eliminujú nežiadúce blikanie LCD podsvietenia a teda znižujú námahu očí. Hlavné mesto obstaralo 65 kusov takýchto monitorov do užívania pre magistrát mesta.¹⁰⁴

Zo spomenutých prípadových štúdií vznikajú rôzne environmentálne otázky. Je takýto prístup na miestnej úrovni pri uplatňovaní zelených aspektov dostatočný? Aj z pohľadu transparentnosti zverejňovania činností verejnej správy by aplikácia zeleného verejného obstarávania v meste Bratislava mohla motivovať aj ostatné subjekty k zohľadňovaniu zelených aspektov. Diskutabilnou otázkou je aj súčasná platná legislatíva, pretože práve tá reflektuje aktuálnu situáciu a dianie v danej problematike, či už na miestnej, alebo celoštátnej úrovni. Verejní obstarávatelia by nemali brať zmenu klímy a ostatné spojitosti s tým na ľahkú váhu. Vo väčšine prípadov nie je ich povinnosťou zohľadňovať zelené aspekty, avšak naozaj musíme ako ľudstvo byť pod režimom vynútiteľnosti zákonom, aby sme k životnému prostrediu a k udržateľnosti pristupovali zodpovedne a aktívne, nie pasívne?

¹⁰⁴ HLAVNÉ MESTO SR BRATISLAVA. Zodpovedné verejné obstarávanie, dokumenty: *Nákup monitorov s environmentálnymi a sociálnymi aspektami*. Uverejnené dňa 13.7.2022. Dostupné na: https://cdn-api.bratislava.sk/strapi-homepage/upload/ZVO_Monitory_LCD_f3ca00ae89.pdf (citované dňa 19.7.2023)

5.1.2. Zodpovedné verejné obstarávanie služieb

Z nasledujúcej zverejnenej prípadovej štúdie pod názvom *Zabezpečenie upratovacích služieb s cieľom znižovania negatívnych dopadov na životné prostredie*¹⁰⁵ vyplýva, že sa mesto Bratislava rozhodlo zabezpečiť šetrné upratovacie služby, účelom ktorých je používanie šetrných čistiacich prostriedkov vzhľadom k životnému prostrediu. Mesto Bratislava ako verejný obstarávateľ zabezpečovalo upratovanie pre bytové domy po dobu jedného roka. Upratovanie sa týkalo bytových domov na ulici Kopčianska 88, Česká 2-4, Budyčínska 1, Ulica Ondreja Štefanka 5 a Tománkova 7 v Bratislave, pričom sa stanovila osobitnú environmentálnu požiadavku. Podmienkou bolo použitie environmentálne šetrných čistiacich prostriedkov. Táto požiadavka predstavovala v realizácii použitie takých čistiacich prostriedkov, ktoré sú označené environmentálnou značkou podľa *Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č.6/2010 z 25.11.2010 o environmentálnej značke EÚ alebo inou environmentálnou značkou typu I podľa normy EN ISO 14024*¹⁰⁶. Ďalšou požiadavkou bolo, aby sa racionálne hospodáril s vodou a taktiež aj s inými zdrojmi. Keď sa na tento prípad pozeráme z pohľadu znečisťovania odpadových vôd, kedy dochádza k znečisteniu chemickými látkami a následným vypúšťaním, predstavuje to naozaj negatívny vplyv na vodný ekosystém a kvalitu vody. Čistiace prostriedky a každá činnosť s nimi spojená predstavuje reálnu záťaž pre životné prostredie. Pozitívny vplyv pri preferencii takýchto čistiacich prostriedkov s ekoznačkou vidíme hneď vo viacerých prípadoch, pretože dochádza k zmierneniu negatívnych vplyvov už pri samotnej výrobe. Z pohľadu spotreby zmiernujú negatívne účinky na vodu a ich obaly by mali byť zaručene recyklovateľné. To všetko podstatne redukuje riziko ohrozenia životného prostredia. Okrem požiadavky na označenie produktu ekoznačkou mesto zaviazalo dodávateľa, aby šetrne hospodáril s energiami. Zastávame názor, že

¹⁰⁵ HLAVNÉ MESTO SR BRATISLAVA. Zodpovedné verejné obstarávanie, dokumenty: *Zabezpečenie upratovacích služieb s cieľom znižovania negatívnych dopadov na životné prostredie*. Uverejnené dňa 13.7.2022. Dostupné na: https://cdn-api.bratislava.sk/strapi-homepage/upload/ZVO_Upratovacie_sluzby_73fbc2d3ff.pdf (citované dňa 17.7.2023)

¹⁰⁶ NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (ES) č. 66/2010 z 25. novembra 2009 o environmentálnej značke EÚ. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:02010R0066-20171114>

prostredníctvom jasne zadefinovaných ekologických požiadaviek, ako aj v tomto prípade, sa zvyšuje kvalita zeleného verejného obstarávania.

Ďalšou uvedenou prípadovou štúdiou sledujeme zohľadnenie environmentálnych aspektov, avšak tentokrát so zvýšenými ekologickými požiadavkami. V predmetnom verejnom obstarávaní išlo tiež o výkon upratovacích prác, pričom verejným obstarávateľom bolo znova mesto Bratislava. Zelené verejné obstarávanie sa uskutočnilo v roku 2022. Čistiace prostriedky, ktoré mali byť použité, museli byť obsahovať označenie environmentálnej značky. Ohľadom mydla na ruky sa zadala požiadavka, aby minimálne 70 % z celkového množstva spĺňalo technické požiadavky ekoznačky. Textilné čistiace prostriedky, ako napríklad utierky, násady na mop a podobne, minimálne 50 % malo byť vyrobených z mikrovlákn. Taktiež sa dbalo aj na odbornú prípravu personálu prostredníctvom uskutočnenia školenia internými alebo externými školiteľmi, ktoré zahŕňa environmentálne aspekty. Toto predmetné verejné obstarávanie bolo označené ako zelené a zároveň aj sociálne.

K verejnému obstarávaniu mesto Bratislava pristupuje svedomito a zodpovedne. Ako sme už spomenuli, snaží sa pri tom zohľadňovať nie len environmentálne a ekonomické aspekty, ale taktiež aj tie sociálne. V rámci výberu dodávateľa pri zadávaní zákazky na Zabezpečenie sťahovacích služieb pre potreby mesta Bratislava sa síce hodnotilo na základe najlepšieho pomeru ceny a kvality, avšak vyššie bodové hodnotenie dostali práve tí uchádzači, ktorí sa zaviazali, že budú používať ekologickú variantu zdvižného vozíka. Sociálny aspekt vnímame v požiadavke, ktorá predstavovala na tieto sťahovacie práce zamestnať evidované nezamestnané osoby. Nemohlo však ísť o nelegálne zamestnávanie, ktoré by nebolo v súlade s ustanoveniami Zákonníka práce. Počas celej doby museli byť dodržané aktuálne platné pracovnoprávne predpisy. Popri zadaní týchto dvoch požiadaviek mesto nezabudlo ani na problém vzniknutý dodatočne, a to zhodnocovanie separovaného odpadu. Sekundárnou podmienkou teda bolo, aby dodávateľ mal uzatvorenú zmluvu, v rámci ktorej mal ošetrovať odvoz a zhodnotenie separovaného odpadu.¹⁰⁷

¹⁰⁷ HLAVNÉ MESTO SR BRATISLAVA. Zodpovedné verejné obstarávanie, dokumenty: *Zabezpečenie sťahovacích služieb pre potreby mesta Bratislava*. Uverejnené dňa 13.7.2022. Dostupné na: https://cdn-api.bratislava.sk/strapi-homepage/upload/ZVO_Stahovacie_sluzby_e2ad6d271e.pdf (citované dňa 18.7.2023)

5.2. Príklady dobrej praxe

Miestnym príkladom osvedčeného postupu je mesto Štokholm vo Švédsku, ktoré je lídrom vo využívaní GPP v cestnej doprave. V roku 2003 si samospráva stanovila cieľ, že celý svoj vozový park, čo predstavovalo takmer 900 áut, bude mať tzv. „čisté“ vozidlá, fungujúce na obnoviteľnej energii. V roku 2022 mesto tento cieľ splnilo.¹⁰⁸ Ďalším pozitívnym príkladom je, že v roku 2014 sa Národné obchodné združenie pre verejnú dopravu ujalo iniciatívy na vytvorenie zelených kritérií pre obstarávanie verejnej dopravy na podporu využívania GPP v celej krajine.¹⁰⁹

Cieľom mestského štátu Berlín, v spolkovej republike Nemecko, je dosiahnuť klimatickú neutralitu do roku 2045 a obstarávanie sa považuje za jednu z kľúčových pák na dosiahnutie tohto cieľa. V Berlíne administratívne nariadenie o obstarávaní a životnom prostredí stanovuje minimálne environmentálne kritériá pre nákup určitých produktov. Nariadenie sa priebežne aktualizuje, aby zahŕňalo viac skupín produktov.¹¹⁰

Najnovšia aktualizácia je z roku 2021 a týka sa ekologickej, kruhovej a udržateľnej výstavby v Berlíne. V rámci všeobecného Berlínskeho zákona o verejnom obstarávaní je pre verejných obstarávateľov povinnosťou formulovať 11 environmentálnych kritérií pre stavebné ponuky v hodnote nad 50 000 EUR. Štúdia EcoInstitut z roku 2016 zistila, že použitím environmentálnych hľadísk v 15 relevantných skupinách výrobkov v tom čase štát v Berlíne sa podarilo znížiť emisie skleníkových plynov o 47 % v porovnaní s používaním konvenčných produktov. Štúdia ďalej zistila, že obstarávanie šetrné k

¹⁰⁸ STOCKOLMS STADT. *Miljöbilar och hållbara transporter i Stockholm*. 2022. Dostupné na: <https://foretagsservice.stockholm/stod-i-ditt-hallbarhetsarbete/miljofordon-och-hallbara-transporter/swedish/> (citované dňa 29.7.2023)

¹⁰⁹ SEI. *Green Public Procurement: a key to decarbonizing construction and road transport in the EU*. Stockholm Environment Institute. Stockholm. 2023. s. 22

¹¹⁰ Ibidem

životnému prostrediu viedlo k vypočítanému zníženiu nákladov o 3,8 % alebo 38 miliónov EUR ročne.¹¹¹

Estónske centrum registrov a informačných systémov, v pôsobnosti Estónskeho ministerstva spravodlivosti poskytuje inovatívne prostredie. Používa na to integrované elektronické služby, ktoré slúžia na efektívnejšie vykonávanie štátnej správy, právnych a trestných politík. Toto centrum bežne používa GPP kritériá. Použitím týchto kritérií sa získavajú najkvalitnejšie výrobky, ktoré zároveň znižujú negatívny vplyv na životné prostredie. V rámci obstarávania počítačov a počítačových monitorov boli zadané technické špecifikácie so zeleným aspektom. Od roku 2014 sa zaviedlo, že všetko IT vybavenie pre štátnu správu sa bude obstarávať na základe rámcovej zmluvy, v ktorej budú obsiahnuté tieto technické špecifiká. Všetky počítače a monitory teda musia spĺňať ekvivalentné environmentálne požiadavky. Takéto kritériá používa Estónske centrum registrov a informačných systémov už od roku 2009 a teraz je pre nich takýto prístup samozrejmosťou. Týmto prístupom podporujú recykláciu a opätovné použitie počítačov a monitorov a znižujú spotrebu energie IT produktov vzhľadom k životnému prostrediu.¹¹²

Dané príklady zobrazujú príklady dobrej praxe. Slúžiť majú ako inšpirácia pre ostatné krajiny. Je nevyhnutné zvýšiť angažovanosť v ochrane životného prostredia a prostredníctvom zdieľania príkladov dobrej praxe vieme aj na území našej krajiny pomalými ale sústavnými krokmi zvyšovať úroveň uplatňovania zeleného verejného obstarávania v praxi.

¹¹¹ Senatsverwaltung für Wirtschaft, Energie und Betriebe. *Vergabebericht. 2017.* (Drucksache 18/0651). Dostupné na: <https://www.parlament-berlin.de/ados/18/IIIPlen/vorgang/d18-0651.pdf> (citované dňa 29.7.2023)

¹¹² SAŽP. Životné prostredie. Environmentálne manažérstvo. GPP. Príklady dobrej praxe. *Počítače a monitory s nízkym vplyvom na životné prostredie – Estónsko.* Dostupné na: <https://www.sazp.sk/zivotne-prostredie/environmentalne-manazerstvo/zelene-verejne-obstaravanie-gpp/priklady-dobrej-praxe.html> (citované dňa 30.7.2023)

ZÁVER

Predkladaná bakalárska práca definuje, čo si pod pojmom zelené verejné obstarávanie môže čitateľ predstaviť, aký má zelené verejné obstarávanie vplyv vzhľadom k udržateľnosti a aké sú dosahované výsledky v rámci režimu dobrovoľnosti.

Cieľom bolo priniesť detailnejší pohľad na to, do akej miery vieme malými krokmi chrániť našu prírodu, keďže základné právo na priaznivé životné prostredie ako aj ochrana životného prostredia vypláva priamo z Ústavy SR.. V rámci praktickej časti sme čitateľov sprevádzali komparáciou 3 členských štátov Európskej únie, Švédskom, Nemeckom a Estónskom v porovnaní so Slovenskom, v akej miere sú krajiny schopné uplatňovať režim zeleného verejného obstarávania, keďže aktuálne platná legislatíva Európskej únie funguje skôr na princípe „odporúčacom“ ako „prikazujúcom“, okrem spomínaných výnimiek. Cieľom bolo reflektovať na nerovnomerné uplatňovanie GPP na danom území. Ďalej ako dokážeme z pohľadu verejnej správy dodržiavať ekologické princípy, a v neposlednom rade, prostredníctvom príkladov dobrej praxe poukázať na dosiahnuté priaznivé výsledky a motivovať tak väčšie množstvo ľudí k ochrane životného prostredia zavádzaním zeleného verejného obstarávania. Vytýčený cieľ považujeme za splnený.

Keďže sa v súčasnosti otázka ochrany životného prostredia týka nás všetkých, je nevyhnutné k tomu tak aj pristupovať. Každým rokom je téma ochrany životného prostredia aktuálnejšia, najmä vzhľadom ku klimatickým zmenám. Slovenská republika ako členský štát Európskej únie nie je výnimkou. Slovensko sa taktiež usiluje o to, aby sme boli ohľadupľnejší k životnému prostrediu. Zavádzajú sa síce národné akčné a strategické plány, avšak v praktickej rovine sa stále nedarí dosahovať značnú mieru uplatňovania a teda vytýčené ciele strategických dokumentov. Napriek tomu sa nám na miestnej úrovni, v rámci Bratislavy darí dosahovať priaznivejšie výsledky každým rokom. Tieto pozitívne príklady sme aj bližšie popísali.

Fungujeme síce v modernej a vyspelej spoločnosti, avšak napriek tomu sa aplikáciu zeleného verejného obstarávania nedarí dostatočne presadiť. Máme za to, že sa nám to ani nepodarí, pokiaľ sa nevymaníme z režimu dobrovoľného uplatňovania.

Tým že zelené verejné obstarávanie predstavuje v značnej miere dobrovoľný politický nástroj, ktorý však nie je vynútitel'ný zákonom, dáva nám to ako spoločnosti priestor nezaoberať sa do značnej miery ochrane životného prostredia a právo opak si táto téma zaslúži.

Práve princíp dobrovoľnosti bol dôvodom spracovania tejto témy v rámci predkladanej bakalárskej práce. Považujeme za dôležité prikladať danej problematike náležitú pozornosť a priblížiť ju čitateľom bližšie. Veríme, že v budúcnosti nám ako spoločnosti nebude zelené verejné obstarávanie cudzie.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Odborná literatúra

1. OROSZ L., SVÁK J. a kol. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár. Zväzok* Bratislava: Wolters Kluwer. 2021. 892 s. ISBN 978-80-571-0380-6
2. KOPNINA H., WASHINGTON H., *Conservation - Integrating Social and Ecological Justice*: Cham. Springer 2020. 236 s. ISBN 978-3-030-13905-6
3. MAJERNÍK M., DRÁBIK P. *Udržateľný rozvoj a environment*. Košice, Petit, s.r.o, 2020, 146 s. ISBN 9788097383619
4. ANDRÉ R. *Lead for the planet: five practices for confronting climate change*. Toronto. Aevo UTP, 2020, 272 s. ISBN: 9781487508333
5. TKÁČ J., SLOBODNÍKOVÁ M. *Zelené verejné obstarávanie v aplikačnej praxi*. Walters Kluwer. 2020. 1077 s. ISBN 9788057102076.
6. BLAŽO O., KOVÁČIKOVÁ H., MÁČAJ A. *Sekundárne ciele verejného obstarávania*. Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta. 2021. 84 s. ISBN 978-80-7160-624-6
7. ALMAN T., *Ústavné právo Európskej únie*. Katedra verejnoprávnych disciplín, Fakulta verejnej správy, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. 2018. s. 135. ISBN 9788081526022
8. JORDAN A., ADELLE C. *Environmental Policy in the EU, Actors, Institutions and processes*, 3rd edn, Routledge. London, 2013, 424 s. ISBN 9780203109823
9. MRAČKO M., *Novelizovaný zákon o verejnom obstarávaní s aktualizovanými dôvodovými správami*. Epos. Ružomberok. 2022. 272 s. ISBN 9788056203415

10. BAUER B., CHRISTENSEN J., CHRISTENSEN K., DYKJAER-HANSEN T. and BODE I. *Benefits of Green Public Procurement*. TemaNord. Nordic Council of Ministers, Copenhagen 2009. TemaNord. 65 s.
11. NORDIC GUIDELINE – GREEN PUBLIC PROCUREMENT. *How to use environmental management systems and ecolabels in EU tender*. Nordic Council of Ministers. 2017. 40 s.

Odborné články

12. TKÁČ J., Uloženie povinnosti aplikovania nástrojov zeleného verejného obstarávania vo verejných obstarávaníach týkajúcich sa výstavby alebo rekonštrukcie pozemných stavieb. *Verejné obstarávanie – právo a prax* 5/2022. Wolters Kluwer. 2022.
s. 2-3.
13. SLOBODNÍKOVÁ M., Súčasný stav udržateľného obstarávania a pokrok v národných vládach. *Verejné obstarávanie – právo a prax* 2/2023. Wolters Kluwer. 2023. s. 31-33
14. NIJBOER K., *Buying green in public procurement: Crosscountry learning*. University of Twente, P.O. Box 217, 7500AE Enschede The Netherlands. 2015.
15. SAŽP: *Zelené verejné obstarávanie – Metodická príručka pre verejných obstarávateľov a obstarávateľov*. Bratislava. 2014.
16. ÚVO: *Zelené verejné obstarávanie*. Bratislava. 2017.
17. JEONG-WOOK Ch. *A study of the role of public procurement can public procurement make society better?* 2010. 18 s.
18. SEI. *Green Public Procurement: a key to decarbonizing construction and road transport in the EU*. Stockholm Environment Institute. Stockholm. 2023.

Právne predpisy

19. Ústava Slovenskej republiky
20. Zákon č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov
21. Lisabonská zmluva, ktorou sa mení a dopĺňa Zmluva o Európskej únii a Zmluva o založení Európskeho spoločenstva (Ú. v. EÚ C 306, 17.12.2007), nadobudla účinnosť 1. decembra 2009.
22. Zákon č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní.
23. NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (ES) č. 66/2010 z 25. novembra 2009 o environmentálnej značke EÚ. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:02010R0066-20171114>
24. Smernica Rady 1999/31/ES z 26. apríla 1999 o skládkach odpadov, vestník č. L 182 zo dňa 16/07/1999 S. 0001 - 0019; Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/98/ES z 19. novembra 2008 o odpade a o zrušení určitých smerníc
25. Súdny dvor EÚ, rozsudok C-323/13 z 15. októbra 2014, Európska komisia proti Talianskej republike ("Malagrotta")
26. Zmluva o založení Európskeho Spoločenstva, konsolidované znenie (*C 321 E*, 29/12/2006)
27. European Parliament resolution on the communication from the Commission to the Council and the European Parliament on Integrated Product Policy — *Building on Environmental Life-Cycle Thinking* (COM(2003) 302 — C5-0550/2003 — 2003/222
28. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/24/EÚ o verejnom obstarávaní a o zrušení smernice 2004/18/ES (Ú. v. EÚ L 94, 28.3.2014)
29. Swedish Public Procurement Act, (2016). Dostupné na: <https://www.konkurrensverket.se/globalassets/dokument/informationsmaterial/rapporter-och-broschyrer/informationsmaterial/swedish-public-procurement-act.pdf>

30. Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1161, ktorou sa mení smernica 2009/33/ES o podpore ekologických a energeticky úsporných vozidiel cestnej dopravy (Ú. v EÚ L 188, 12.7.2019)
31. Federal Climate Change Act of 12 December 2019. Dostupné a: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_ksg/englisch_ksg.pdf

Použité internetové zdroje

32. Oznámenie Komisie Európskeho parlamentu, Rade, Európskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: *Verejné obstarávanie pre lepšie životné prostredie*. Zo dňa 16.7.2008. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52008DC0400&from=EN>
33. EUROPEAN UNION, *Environment*. Dostupné na: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/environment_en
34. MŽP SR: *Zelené verejné obstarávanie*. 2022 Dostupné na: <https://www.minzp.sk/obehove-hospodarstvo/environmentalne-manazerstvo/zelene-verejne-obstaravanie/>
35. European Commission, Environment, Green public procurement. GPP Training Toolkit.
Dostupné na: https://ec.europa.eu/environment/gpp/toolkit_en.htm
36. MŽP SR. Starostlivosť o ŽP – *Environmentálne označovanie produktov*. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/environmentalne-temy/starostlivosť-o-zp/dobrovolne-nastroje-environmentalnej-politiky/environmentalne-oznacovanie-produktov>
37. Vyhodnotenie Národného akčného plánu pre zelené verejné obstarávanie v SR na roky 2007 až 2010. Dostupné na: https://hsr.rokovania.sk/data/att/107633_subor.doc

38. MŽP SR, Tlačové správy – júl 2021, *V zelenom verejnom obstarávaní sa Slovensko polepšilo*. 14.7.2021. Dostupné na: <https://www.minzp.sk/spravy/v-zelenom-verejnom-obstaravani-slovensko-polepsilo.html>
39. MŽP SR. *Zelenšie Slovensko*. Stratégia environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030. 2019. s. 5 Dostupné na: https://www.minzp.sk/files/iep/03_vlastny_material_envirostrategia2030_def.pdf
40. MŽP SR. Enviroportál. *Správa o stave životného prostredia Slovenskej republiky v roku 2021*. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/spravy/detail/11577?p=11401>
41. HLAVNÉ MESTO SR BRATISLAVA, *Zodpovedné verejné obstarávanie*. 2021. Dostupné na: <https://bratislava.sk/mesto-bratislava/transparentne-mesto/verejne-obstaravanie/zodpovedne-verejne-obstaravanie>
42. HLAVNÉ MESTO SR BRATISLAVA. *Zodpovedné verejné obstarávanie*, dokumenty: *Kancelárske potreby*. Uverejnené dňa 13.7.2022. Dostupné na: https://cdn-api.bratislava.sk/strapi-homepage/upload/ZVO_Kancelarske_potreby_230529d86b.pdf
43. ÚVO. Vestník a registre. *Oznámenie 57224 – VZT*. Dostupné na: <https://www.uvo.gov.sk/vestnik-a-registre/vestnik/oznamenie/detail/532949?cHash=7d0b71a5958ceabb34a2587543930bbc>
44. ÚVO. Vestník a registre. *Oznámenie 32545 – VZT*. Dostupné na: <https://www.uvo.gov.sk/vestnik-a-registre/vestnik/oznamenie/detail/568644?cHash=bbb7b1b79c26f5f1816ab9c94b859a19>
45. HLAVNÉ MESTO SR BRATISLAVA. *Zodpovedné verejné obstarávanie*, dokumenty: *Nákup monitorov s environmentálnymi a sociálnymi aspektami*. Uverejnené dňa 13.7.2022. Dostupné na: https://cdn-api.bratislava.sk/strapi-homepage/upload/ZVO_Monitory_LCD_f3ca00ae89.pdf
46. HLAVNÉ MESTO SR BRATISLAVA. *Zodpovedné verejné obstarávanie*, dokumenty: *Zabezpečenie upratovacích služieb s cieľom znižovania negatívnych dopadov na životné prostredie*. Uverejnené dňa 13.7.2022. Dostupné na:

<https://cdn-api.bratislava.sk/strapi->

[homepage/upload/ZVO_Upratovacie_sluzby_73fbc2d3ff.pdf](https://cdn-api.bratislava.sk/strapi-homepage/upload/ZVO_Upratovacie_sluzby_73fbc2d3ff.pdf)

47. HLAVNÉ MESTO SR BRATISLAVA. Zodpovedné verejné obstarávanie, dokumenty: *Zabezpečenie sťahovacích služieb pre potreby mesta Bratislava*. Uverejnené dňa 13.7.2022. Dostupné na: https://cdn-api.bratislava.sk/strapi-homepage/upload/ZVO_Stahovacie_sluzby_e2ad6d271e.pdf

48. HLAVNÉ MESTO SR BRATISLAVA. *Energia z odpadu už vykuruje bratislavské domácnosti*. Uverejnené dňa 3.5.2023. Dostupné na: <https://www.bratislava.sk/blog/energia-z-odpadu-uz-vykuruje-bratislavske-domacnosti>

49. Trafikverket. *Klimatkalkyl – infrastrukturens klimatpåverkan och energianvändning i ett livscykelperspektiv*. Trafikverket; 2020. Dostupné na: <https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/miljo---for-dig-i-branschen/minskad-klimatpaverkan/Klimatkalkyl/>

50. CIRCABC. Green Public Procurement. National Action Plans. *GPP NAPS MAY 2023*. Dostupné na: <https://circabc.europa.eu/ui/group/44278090-3fae-4515-bcc2-44fd57c1d0d1/library/8c778517-c451-4239-8e0c-949d64914c5b/details>

51. Die Bundesregierung. *Deutsche Nachhaltigkeitsstrategie 2021*. Dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/resource/blob/998194/1875176/3d3b15cd92d0261e7a0bcd8f43b7839/deutsche-nachhaltigkeitsstrategie-2021-langfassung-download-bpa-data.pdf>

52. Beschluss der Bundesregierung *Nachhaltigkeit konkret im Verwaltungshandeln umsetzen—Maßnahmenprogramm Nachhaltigkeit. Monitoringbericht. 2020. (Nachhaltigkeits Strategie Für Deutschland)*. Dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/resource/blob/998006/1929120/0044c51c2e1702a490492210f9d262d0/2021-06-14-monitoringbericht-2020-data.pdf?download=1>

53. BMWK & Allianz Für Nachhaltige Beschaffung. *Allianz für Nachhaltige Beschaffung: Jahresbericht 2014*

Dostupné

na:

https://www.bmwk.de/Redaktion/DE/Publikationen/Wirtschaft/allianz-fuer-eine-nachhaltige-beschaffung-2014.pdf?__blob=publicationFile&v=1

54. Keskkonnaministeerium. *Keskkonnahoidlikud riigihanked*. 2022. Dostupné na: <https://kliimaministeerium.ee/elukeskkond-ringmajandus/ringmajandus>

55. Keskkonnaministeerium. *Eesti keskkonnakaitse ja -kasutuse programm 2020–2025*. Keskkonnaministeerium. 2020. Dostupné na: <https://envir.ee/media/5809/download>

56. STOCKOLMS STADT. *Miljöbilar och hållbara transporter i Stockholm*. 2022. Dostupné na: <https://foretagsservice.stockholm/stod-i-ditt-hallbarhetsarbete/miljofordon-och-hallbara-transporter/swedish/>

57. Senatsverwaltung für Wirtschaft, Energie und Betriebe. *Vergabebericht. 2017*. (Drucksache 18/0651).

Dostupné na: <https://www.parlament-berlin.de/ados/18/IIIPlen/vorgang/d18-0651.pdf>

58. SAŽP. Životné prostredie. Environmentálne manažérstvo. GPP. Príklady dobrej praxe. *Počítače a monitory s nízkym vplyvom na životné prostredie – Estónsko*. Dostupné na: <https://www.sazp.sk/zivotne-prostredie/environmentalne-manazerstvo/zelene-verejne-obstaravanie-gpp/priklady-dobrej-praxe.html>